

JURIDISKA FAKULTETEN

VID LUNDS UNIVERSITET

Esther Svensson

Barnets rättigheter och skärpt syn för brottslighet i kriminella nätverk

En rättsanalytisk undersökning av lagförslagen för en skärpt syn
för brottslighet i kriminella nätverk utifrån ett barnrättsperspektiv

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet

30 högskolepoäng

Handledare: Christoffer Wong

Termin: VT 2024

Innehåll

Summary	4
Sammanfattning	5
Förord.....	6
Förkortningar.....	7
1 Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställningar.....	2
1.2 Avgränsningar	2
1.3 Metod och material.....	3
1.4 Terminologi	5
1.5 Barnrättsperspektiv	6
1.6 Disposition.....	7
2 Barns rättigheter.....	8
2.1 Inledande anmärkningar	8
2.2 Barnkonventionen.....	8
2.2.1 Allmänt om Barnkonventionen	8
2.2.2 Ratificering och införlivande av barnkonventionen.....	9
2.2.3 Barnkonventionens rättsliga ställning.....	9
2.2.4 Barnets bästa	10
2.2.5 Andra relevanta artiklar i barnkonventionen.....	12
2.3 Annan relevant lagstiftning gällande barns rättigheter.....	13
3 Barnstraffrätt.....	14
3.1 Barn som gärningsperson	14
3.1.1 Påföljdsbestämmande för barn inom straffrätten	16
3.1.1.1 Anledning för särbehandlingen	17
3.1.1.2 Fängelse och sluten ungdomsvård.....	18
3.1.1.3 De andra särskilda ungdomspåföljderna	19
3.1.2 Häktning av barn	20
3.1.2.1 Generella förutsättningar för häktning	21
3.1.2.2 Betyggande övervakning.....	22
3.1.2.3 Synnerliga skäl	23
3.1.2.4 Socialtjänstens roll.....	23
3.1.2.5 Sammanfattning.....	24
4 Kriminella nätverk.....	25
4.1 Definition.....	25
4.2 Problembild	25
4.2.1 Den straffande vändningen	26

4.3	Barn i kriminella nätverk.....	27
4.3.1	Inträde	28
4.3.2	Brottsutveckling och brottslighet	28
4.3.2.1	Strategiska brott.....	29
4.3.3	Utträde.....	29
4.3.4	Förslag på åtgärder.....	30
5	Skärpt reaktion för brott i kriminella nätverk.....	32
5.1	Beredning av lagändringarna.....	32
5.2	Skärpt straff för rån	33
5.2.1	Om rånbrottet	34
5.2.2	SOU 2021:68.....	34
5.2.3	Remissvar över SOU 2021:68 och regeringens bedömning i prop. 2022/23:53.....	36
5.2.4	Resultat av lagförslaget.....	38
5.3	En utvidgad presumtion för häktning	38
5.3.1	SOU 2021:68.....	38
5.3.2	Remissvar över SOU 2021:68 och regeringens bedömning i prop. 2022/23:53	39
5.3.3	Resultat av lagförslaget.....	41
5.4	Lagförslag under utredning	41
5.4.1	SOU 2023:44 – En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga.....	41
5.4.1.1	Kritik mot förslaget	43
5.4.2	Dir. 2023:112 – Skärpta regler för unga lagöverträdare .	44
5.4.3	Kritik från barnrättskommittén	45
6	Analys.....	46
6.1	Hur har lagstiftaren beaktat barns rättigheter?	46
6.1.1	Höjning av straffminimum för rånbrottet.....	47
6.1.2	Utvidgning av häktningspresumtionen	48
6.1.3	Slutsatser	49
6.2	Konsekvenser för barns rättigheter.....	50
	Källförteckning	55

Summary

This essay uses a legal analytical method with a children rights perspective to examine how children's rights have been considered in the preparatory works SOU 2021:68 and prop. 2022/23:53, regarding that for more crimes, detention will be presumed and an increase of the minimum penalty for robbery. The examination aims to highlight how the legislator considers children's rights in preparatory works that not directly affect children special rights within the criminal law system, but where the changes could have significant consequences for children.

The Convention on the Right of the Child was incorporated into Swedish law in 2020 to strengthen the legal status of children and to clarify that the Convention should be considered in all processes involving children. Article 3 of the Convention states that in all actions concerning children, the best interest of the child shall be a primary consideration. According to the Committee on the Rights of the Child, the best interest of the child should be assessed based on an individual evaluation of the child's circumstances in each case. According to Swedish criminal law, the ability to detain children is highly restricted and should only occur in rare cases as a last resort. When sentencing a child, there a special legislation aiming to give the child less severe penalty focused on treatment.

The legislative changes examined in the essay have a purpose to take a stand against the worrying crime development for crimes committed within organized crime, in which more and more children are involved in, by a stronger reaction to crimes connected to organized crimes. The legislative changes may lead to more and harsher penalties for children, and it is noticeable that the preparatory works prioritizes the society's interest and the effect on children's rights is not assessed in accordance with the Convention on the Right of the Child, especially not the increased penalty for robbery. When discussing detention, the special status of the child is somewhat acknowledged by the legislator and is expressed to remain protected.

Sammanfattning

Uppsatsen använder sig av en rättsanalytisk metod med ett barnrättsperspektiv för att undersöka hur barns rättigheter beaktats i förarbetena SOU 2021:68 och prop. 2022/23:53 om *Skärpta straff för brott i kriminella nätverk* gällande lagförslagen kring höjning av straffminimum av rån brottet i 8 kap. 5 § BrB samt utvidgning av häktningspresumtionen i 24 kap. 1 § 2 st. RB. Detta för att synliggöra hur lagstiftaren beaktar barns rättigheter i förarbeten som inte direkt rör barn, men ändå kan innebära stora konsekvenser för barnets straffrättsliga ställning.

Barnkonventionen inkorporerades i svensk rätt år 2020 i syfte att förstärka barns rättsliga ställning och tydliggöra för rättstillämpare att barnkonventionen ska beaktas i alla åtgärder som rör barn. Artikel 3 i barnkonventionen uttrycker att barnet har rätt till att i alla åtgärder som rör barn så ska barnets bästa i första hand beaktas. Barnets bästa ska enligt Barnrättskommittén bedömas utifrån en individuell prövning av barnets omständigheter i det enskilda fallet. Utöver barnkonventionens bestämmelser särbehandlas barn inom straffrätten vid bland annat häktning och påföljdsval. Möjligheten att häkta barn är starkt begränsad och ska endast ske i sällsynta undantagsfall. Vid påföljdsval finns särskilda bestämmelser som ämnar att barnet får en mindre ingripande påföljd med vård i fokus.

Bakgrunden till lagändringarna som undersöks i uppsatsen är en brottsutveckling inom ramen för kriminella nätverk, vilket barn utgör en stor del av och ofta utnyttjas och därmed riskeras att påverkas av den skärpta synen.

Lagändringarna kan leda till fler och mer ingripande påföljder för barn, särskilt i beaktande av lagförslag under utredning, vilket riskerar att motverka barnets bästa och försvaga barnets rättsliga skydd enligt barnkonventionen. Samtidigt prioriterar lagstiftaren samhällets intresse av att göra ett ställningstagande mot brottslighet med koppling till kriminella nätverk och bedömningar ur ett barnrättsperspektiv gällande barns rättigheter hamnar i bakgrunden, speciellt gällande straffskärpningen av rån brottet. Vid förarbetenas bedömning för utvidgning av häktningspresumtionen har till viss del barnets särskilda ställning uppmärksammas och uttryckts fortsatt ska skyddas.

Förord

Då var det äntligen dags att skriva förordet till denna uppsats, vilket markerar slutet på examensarbetet och min tid som juriststudent. Ett stort tack alla mina nära och kära för att ni stöttat mig genom, inte bara detta examensarbete, utan hela utbildningen. Tack för att ni har uppmuntrat mitt juridiska intresse och lyssnat på mina långa utläggningar under åren.

Jag vill tacka alla mina vänner från juristprogrammet, utan ert stöd och vänskap hade juriststudierna varit betydligt svårare att ta sig igenom och studietiden hade inte varit densamma utan er. Även tack till min handledare Christoffer Wong för goda råd och klocka tankar.

Slutligen ett stort tack till Adrian. Tack för att du är min stöttepelare och funnits där i såväl mina bästa som mina värsta stunder.

Förkortningar

Barnkonventionen	Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter
Barnrättskommittén	Förenta nationernas barnrättskommitté
BrB	Brottsbalk (1962:700)
Brå	Brottsförebyggande rådet
EKMR	Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna
FN	Förenta nationerna
FUK	Förundersökningskungörelse (1947:948)
LUL	Lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare
LVU	Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
Prop.	Proposition
RB	Rättegångsbalk (1942:740)
SiS	Statens institutionsstyrelse
SoL	Socialtjänstlag (2001:453)
SOU	Statens offentliga utredningar

1 Inledning

Under de senaste åren har det i Sverige växt fram en oroväckande brottsutveckling av brottslighet med kopplingar till kriminella nätverk, bland annat har brottslighet i form av skjutningar, sprängningar och rån ökat, vilket anses ha en stark koppling till kriminella nätverk.¹ Detta har lett till omfattande lagstiftningsarbeten i syfte att motverka denna brottsutveckling.²

I denna uppsats kommer ett av lagstiftningsarbetena gällande bekämpningen av kriminella nätverk närmare undersökas, SOU 2021:68 och prop. 2022/23:53 om *Skärpta straff för brott i kriminella nätverk*. Lagstiftarna hade i uppdrag att föreslå ändringar för en skärpt straffrättslig reaktion mot brottslighet med kopplingar till kriminella nätverk för att säkerställa att det straffrättsliga regelverket som aktualiseras är effektivt och återspeglar allvaret i brottsligheten.³ Förslagen innebär bland annat att straffminimum för rån höjs samt en utvidgning av häktningspresumtionen och den 1 juli 2023 trädde lagändringarna i kraft.⁴ Problembilden som förarbetena presenterar innefattar även att allt yngre och allt fler barn involveras i kriminella nätverk och den skärpta synen på brottslighet med koppling till nätverk även gäller till viss del för barn som begår brott.⁵

Samtidigt som den straffrättsliga lagstiftningen genomgår intensiva utredningar har även barns särskilda rättigheter fått allt större plats inom den svenska rätten, särskilt på grund av Sveriges inkorporering av Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) och från år 2020 gäller barnkonventionen som svensk lag.⁶ Inkorporeringen av barnkonventionen hade som syfte att i större utsträckning synliggöra barns rättigheter i alla beslutsprocesser och avvägningar som rör barn genom att rättstillämparna tydligt beaktar det särskilda skyddet barnkonventionen ställer upp, även i förhållande till lagstiftningsarbetet.⁷

Utöver barnkonventionens skyddslagstiftning finns det även skyddslagstiftning inom den svenska straffrätten som innebär ett särbehandlande för barn med beaktning av bland annat barnets ålder och bristande utveckling.⁸ Intresset av att särbehandla barn som begår brott genom lindrigare straff och åtgärder kan strida mot samhällets intresse av en skärpt syn mot brottslighet med koppling till kriminella nätverk. Det kan därmed uppkomma en problematik vid denna intresseavvägning, speciellt när barn aktiva i kriminella nätverk

---

¹ Se bland annat Brå, rapport 2019:3 s. 13 f. och Brå, rapport 2021:8 s. 30.

² Se bland annat prop. 2015/16:113, prop. 2019/20:200 och prop. 2021/22:17.

³ Dir. 2020:62 s. 5.

⁴ Ändringarna återfinns nu i 8 kap. 5 § BrB samt 24 kap. 1 § RB.

⁵ Se bland annat SOU 2021:68 s. 93.

⁶ Rskr. 2017/18:389.

⁷ Prop. 2017/18:186 s. 74.

⁸ Se bland annat 29 kap. 7 § BrB och 24 kap. 4 § RB.

ofta både kan ses som offer och förövare och har ett intresse av att skyddas mot våldet som barnet är en del av. Uppsatsen ämnar därmed att belysa hur lagstiftaren i förarbeten balanserar de olika intressena vid bedömningar av behovet av ny lagstiftning gällande häktning och strängare straff för rån och vilka konsekvenser bedömningen kan få för barns särskilda ställning inom straffrätten.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att undersöka de nya straffrättsliga regleringarna som trädde i kraft den 1 juli 2023 gällande skärpta straff för brott i kriminella nätverk⁹ ur ett barnrättsperspektiv. Uppsatsen undersöker särskilt lagstiftningsarbetet i förarbetena för de nya straffrättsliga bestämmelserna gällande höjningen av minimistraffet för rånbrottet i 8 kap. 5 § Brottsbalken (1962:700, BrB) samt utvidgningen av häktningspresumtionen i 24 kap. 1 § 2 st. Rättegångsbalken (1942:740, RB). Detta för att för att få en bättre förståelse för hur lagstiftaren i förarbetena beaktar barns rättigheter och möjliga konsekvenser för barns rättigheter vid straffrättsliga ändringar där det övergripandet syftet inte främst rör barn som begår brott. Valet av undersökningsobjekt syftar till att belysa vilka konsekvenser denna typ av indirekt barnrättsliglagstiftning kan få för barns rättigheter, särskilt med hänsyn till lagförslag¹⁰ som är under utredning och som har möjligheten att direkt påverka barns särskilda ställning inom straffrätten.

För att uppnå syftet ämnar uppsatsen att besvara följande frågeställningar;

- Hur beaktas barns rättigheter i lagstiftningsarbetet för en strängare straffrättslig reaktion mot brottslighet i kriminella nätverk?
- Vilka konsekvenser kan lagändringarna få utifrån ett barnrättsperspektiv?

1.2 Avgränsningar

Uppsatsen fördjupar sig främst i regleringen för barn mellan 15–17 år. Gränsen för 15 år har valts då enligt 1 kap. 6 § BrB kan inte barn under 15 år dömas till någon påföljd. 17 år har valts som gräns då barn över 17 år inte omfattas av flertalet särregleringar för barn, bland annat omfattar straffreduktionen i 29 kap. 7 § BrB endast personer under 18 år i all typ av brottslighet. Avgränsningen har främst gjorts på grund av att uppsatsen använder sig av ett barnrättsperspektiv och enligt artikel 1 i barnkonventionen avses barn i konventionen personer under 18 år.

---

⁹ SOU 2021:68 och prop. 2022/23:53.

¹⁰ Se SOU 2023:44 och Dir. 2023:112 som presenteras i avsnitt 5.4.

I uppsatsen kommer endast förslagen i SOU 2021:68 gällande en höjning av straffminimum för rån i 8 kap. 5 § BrB samt en utvidgning av häktningspresumtionen i 24 kap. 1 § 2 st. RB att diskuteras. Anledningen till avgränsningen är främst brist på utrymme. Valet av förslagen har gjorts utifrån relevans ur ett barnrättsperspektiv och där det sker en störst särbehandling av barn inom den svenska straffrätten och kan därmed få störst konsekvenser för barns rättigheter. Vid val av remissyttrande som tas upp har avgränsningen skett dels på grund av utrymme, dels på grund av relevans för ett barnrättsperspektiv. Trots avgränsningen har en analys utifrån frågeställningarna som ställts i uppsatsen, ansetts värdefullt ur ett barnrättsperspektiv för att få en bättre förståelse hur lagstiftaren beaktar barns rättigheter när det centrala intresset som lagändringen syftar till att tillgodose inte främst handlar om barn.

Eftersom uppsatsen använder sig utav ett barnrättsperspektiv för straffrättsliga åtgärder kommer uppsatsen inte fördjupa sig i de allmänna bestämmelserna, både gällande barns rättigheter utanför straffrätten samt generella straffrättsliga bestämmelserna. Detta för att det inte krävs för att besvara frågeställningarna som ställts samt uppfylla det syfte som uppsatsen har.

Uppsatsen presenterar endast teoretiska konsekvenser för lagändringarna som diskuteras och inte faktiska statistiska konsekvenser. Anledningen till denna avgränsning är för att lagändringarna trädde i kraft för mindre än ett år sedan och det finns inte tillräckliga undersökningar av de faktiska effekterna av ändringen för barns rättigheter. Uppsatsens syfte kan uppfyllas trots denna avgränsning.

1.3 Metod och material

Uppsatsen använder sig av en rättsanalytisk metod, även kallad rättsdogmatisk analytisk metod. För det första bör det nämnas att det råder delade meningar om rättsdogmatiken som metod.¹¹ Traditionellt definieras den rättsdogmatiska metoden som en metod för att fastställa gällande rätt genom de allmänt accepterade rättskällorna som inkluderar lagstiftning, förarbeten, doktrin och praxis.¹² Kleineman anser att den rättsdogmatiska metoden inte endast innefattar att fastställa gällande rätt, utan även att kritisera och analysera den. Vidare särskiljer Kleineman mellan *de lega lata-argumentationen* som ämnar att beskriva rättsläget och *de lege ferenda-argumentationen* som snarare ämnar att föreslå lösningar för hur rättsläget bör eller kan se ut.¹³

Däremot har Sandgren en mer traditionell syn och anser att den rättsdogmatiska metoden främst bör innehålla de lege lata-argument och vara bunden till

---

¹¹ Se bland annat Kleineman (2018) s. 21 och Sandgren (2021) s.51.

¹² Kleineman (2018) s. 21 och Sandgren (2021) s. 47 ff.

¹³ Kleineman (2018) s. 36.

de allmänt accepterade rättskällorna.¹⁴ Sandgren ser den rättsanalytiska metoden som en separat metod till skillnad från Kleineman som anser att den rättsdogmatiska metoden även kan innefatta detta analytiska moment.¹⁵ Den rättsanalytiska metoden, enligt Sandgren, innebär att ett rättsdogmatiskt moment kan användas för att fastställa gällande rätt, men att den rättsanalytiska metoden möjliggör en bredare, mer analytisk undersökning för att fastställa gällande rätt som till större grad tillåter en fri argumentation inom rättsvetenskapen. Sandgren anser att den rättsanalytiska metoden förespråkar en mångdisciplinär ansats, vilket möjliggör andra perspektiv och bidrar till nya bedömningar inom rättsvetenskapen.¹⁶

Uppsatsen kommer att använda sig utav en rättsanalytisk metod som innebär i första steget ett fastställande av gällande rätt för barnets rättsliga ställning för att skapa förståelse för barnets särbehandling inom straffrätten ur ett barnrättsperspektiv¹⁷. Uppsatsen kommer även genomsyras av ett bredare och analytiskt perspektiv av barnets särskilda ställning inom straffrätten vid häktning och påföljdsbestämning. Detta sker genom en textanalys ur ett barnrättsperspektiv av förarbeten för hur lagstiftaren beaktat barnets rättigheter samt vilka konsekvenser lagändringarna presenterade i kapitel 5 kan innebära för barnets särskilda ställning.

Förenta nationernas barnrättskommittés (Barnrättskommittén) allmänna kommentarer och rekommendation kommer i uppsatsen att användas som en vägledning för hur barnkonventionen ska tolkas i svensk rätt. Uttalande från Barnrättskommittén benämns inte i svensk rätt som ”folkrättslig status som rättskälla”, men de allmänna kommentarerna används i hög grad i de allmänt accepterade rättskällorna som vägledning för hur barnkonventionen ska tolkas och tillämpas.¹⁸ Genom valet av en rättsanalytisk metod kan uttalandena användas för att analysera gällande rätt utan att materialet ska anses som en del av de allmänt accepterade rättskällorna och då bidra till ett bredare perspektiv.

I kapitel 5 presenteras förarbetena SOU 2021:68 och prop. 2022/23:53 om *Skärpta straff för brott i kriminella nätverk* och särskilt förslagen kring en utvidgad häktningspresumtion och höjning av minimistraffet för rån. Ett urval av remissvar till utredningen kommer att användas för att undersöka hur regeringen i propositionen besvarar synpunkter gällande barnrättsliga frågor. Urvalet har valts utifrån relevans för uppsatsens frågeställning och syfte. På grund av att förarbetena inte direkt rör barn så är det är långt ifrån alla remissvar som haft synpunkter för hur lagstiftaren beaktat barnets rättigheter eller vilka konsekvenser ändringarna kan få för barnet och dessa remissvar

---

¹⁴ Sandgren (2021) s. 48 f.

¹⁵ Kleineman (2018) s. 21 och Sandgren (2021) s. 50 f.

¹⁶ Sandgren (2021) s. 51 ff.

¹⁷ Se avsnitt 1.5.

¹⁸ Prop. 2017/18:186 s. 84.

presenteras därmed i begränsat omfång. Förarbetena kommer att användas som det huvudsakliga källmaterialet för en textanalys för att belysa hur lagstiftaren beaktat barns rättigheter och åskådliggöra vilka intressen som är drivande vid lagstiftandet. I kapitel 6 användas sedan förarbetena för att analysera närmare hur lagstiftaren beaktat barns rättigheter samt vilka konsekvenser lagändringarna kan få för barns rättigheter.

För att få en bättre förståelse av problembilden som förarbetena presenterar har samma typ av källor som förarbetena används i kapitel 4 och då främst rapporter från Brottsförebyggande rådet (Brå). Brås rapporter baseras generellt på intervjuer och statistik av olika slag och det är viktigt att understryka att det finns problematik vid användning av denna typ av material som inte kan anses ge en komplett bild av problembilden för brottsligheten inom ramen för kriminella nätverk. Sarnecki och Carlsson betonar problematiken av att undersöka brottslighet genom statistisk. Bland annat tar Sarnecki och Carlsson upp att brottsstatistik inte ger en omfattande bild av den dolda brottsligheten och att den synliga brottsligheten inte kan anses representera all brottslighet. Vidare kan inte intervjustudier inte heller ge en fullständig bild av problembilden på grund av att det baseras på enskildas egna uppfattningar som inte kan anses representera alla personers uppfattning.¹⁹ Som även Brå uttrycker kan deras resultat endast anses ge begränsad förståelse för hur brottsligheten utvecklas och den aktuella problembilden och underlaget kan användas för att studera tendenser för brott tillsammans med annat material.²⁰

Sammanfattningsvis kommer en rättsanalytisk metod användas för att belysa hur barns särskilda ställning inom straffrätten beaktas i lagstiftningsarbetet samt hur denna särskilda ställning kan påverkas av lagförslag kring häktning och en strängare straffskala för rån. Den rättsanalytiska metoden möjliggör även att andra källor utanför de allmänt accepterade rättskällorna kan användas för att få ett bredare perspektiv på barns rättigheter och även om förarbeten och lagstiftning används i stor utsträckning för att beskriva gällande rätt kommer även litteratur, rapporter och Barnrättskommitténs uttalanden att användas för som komplement för ytterligare grund till analysen ur ett barnrättsperspektiv.

1.4 Terminologi

I uppsatsen kommer främst begreppet *barn* användas och omfattar då personer under 18 år, vilket är i linje med barnkonventionens definition av barn enligt artikel 1 samt definitionen av barn i 1 kap. 2 § 3 st. Socialtjänstlagen (2001:453, SoL). Uppsatsen har valt att utgå ifrån denna definition på grund av att barnkonventionens och åtgärderna i enlighet med SoL tillämpningsområde använder sig av samma definition. Dessa bestämmelser utgör grunden i det barnrättsperspektiv som uppsatsen använder sig av. I denna

---

¹⁹ Sarnecki och Carlsson (2022) s. 24 ff.

²⁰ Brå 2023:13 s. 56. Se även Brå 2017:5 s. 285 ff.,

uppsats avgränsas begreppet *barn* främst till att omfatta personer mellan 15–17 år.

Begreppet *unga*, speciellt *unga lagöverträdare* används ofta inom straffrätten för att beskriva personkretsen som omfattas av de särbehandlande bestämmelser som är beroende av en yngre ålder, vilket inkluderar 29 kap. 7 § BrB och 32 kap. BrB. Dessa bestämmelser är tillämpliga vid lagöverträdare i åldern 15–20 år och det är generellt denna åldersgrupp som åsyftas på vid användning av begreppet.

I förarbetena är det inte alltid lätt att särskilja vilken åldersgrupp som författaren åsyftar på när de använder sig utav begreppet *unga*.²¹ I denna uppsats har *unga* tolkats som personer i åldern 15–20 år ifall personkretsen inte har tydliggjorts och uppsatsen kommer att använda sig av *barn och unga* i de fall det är oklart vilken åldersgrupp som menas, vilket då kommer att innebära personer från båda personkretsar.

1.5 Barnrättsperspektiv

Uppsatsen utgår från ett barnrättsperspektiv. Det är viktigt att särskilja barnrättsperspektivet från barnets perspektiv och barnperspektiv. *Barnets perspektiv* innebär barnets egna perspektiv på sitt liv och omvärld grundad på ålder, mognad, erfarenheter, tradition, kultur, tradition, kultur och livssituation. *Barnperspektiv* är den enskilda vuxnas syn på barnet utifrån den vuxnas egen erfarenhet, värderingar och kunskap.²²

Barnrättsperspektivet tar i stället sikte på att säkerställa barnets rättigheter i alla åtgärder som rör barnet.²³ Barnkonventionen grundar sig i ett barnrättsperspektiv och konventionen är central för barnrättsperspektivet då konventionen uttrycker synen på barn som rättighetsbärare där i alla besluts- och arbetsprocesser som rör barn ska prövningar av barnets bästa göras.²⁴ Barnrättskommittén definierar barnrättsperspektivet som att perspektivet innebär att barnet ska ses som en rättighetsbärare vars värdighet, välfärd och utveckling ska främjas och skyddas. Vidare betonar Barnrättskommittén respekten för barnets åsikter och behov samt att barnets rättigheter enligt barnkonventionen ska respekteras, skyddas och säkerställas.²⁵

Uppsatsen genomsyras av ett barnrättsperspektiv i samtliga delar i syfte att belysa vilken rättslig ställning barnet har inom straffrätten, med särskilt fokus på särbehandlingen vid häktning och påföljdsbestämningen på grund av att de nya lagändringar som presenteras i kapitel 5, är inom dessa områden.

---

²¹ Se bland annat Barnombudsmannen remissyttrande Dnr BO 2021-0254 (2021-11-22) s. 2.

²² Barnombudsmannen, ”perspektiv på barnrätt”.

²³ Prop. 2009/10:232 s. 11.

²⁴ Grahn-Farley (2019) s. 13.

²⁵ Barnrättskommittén, CRC/C/GC/13 punkt 59.

Genom att fastställa vilken rättslig ställning barnet har, både från barnkonventionen och andra nationella bestämmelser, kan sedan frågeställningarna uppställda i avsnitt 1.2 analyseras närmare ur ett barnrättsperspektiv.

1.6 Disposition

Uppsatsen är indelad i sex kapitel. I detta inledande kapitel presenteras bakgrunden till de ställda frågeställningarna och syftet samt den metod och de material som uppsatsen huvudsakligen använder sig av. Det inledande kapitlet har även presenterat uppsatsens avgränsningar, begreppen barn, unga samt barnrättsperspektiv.

I uppsatsen andra kapitel redogörs för barns rättigheter med fokus på barnkonventionen och dess betydelse för barns rättsliga ställning. Det tredje kapitel bygger vidare på barns rättsliga ställning inom straffrätten, specifikt kring påföljdsval och häktning. I det tredje kapitel presenteras även en översikt av de allmänna bestämmelserna för häktning och påföljdsval för att förstå hur och vilka skäl det finns för att straffrättsliga bedömningar särskiljer sig för barn.

I uppsatsens fjärde kapitel definieras begreppet kriminella nätverk och den kriminalpolitiska miljön i Sverige presenteras kortfattat för att sedan redogöra för problembilden för barn i kriminella nätverk, främst utifrån rapporter från Brå.

Det femte kapitlet består av en deskriptiv textanalys av förarbetena SOU 2021:68 och prop. 2022/23:53 och deras förslag kring höjning av straffminimum för rån samt en utvidgning av häktningspresumtionen. Remissyttranden i reaktion mot betänkandet presenteras för att synliggöra hur regeringen i propositionen besvarat synpunkterna gällande hur lagstiftaren beaktat barns rättigheter samt vilka konsekvenser de föreslagna ändringarna kan få. I kapitel fem presenteras även två lagstiftningsarbeten under utredning gällande strängare straffrättslig lagstiftning för barn.

I det sjätte och avslutande kapitlet analyseras hur lagstiftaren beaktat barns rättigheter i förarbetena som presenteras i första delen av kapitel fem samt vilka konsekvenser dessa lagändringar kan få för barns straffrättsliga ställning även i förhållande till lagförslagen under utredning. Syftet med analysen i kapitel sex är att besvara de frågeställningar som ställts i det inledande kapitel för att uppnå uppsatsens syfte.

2 Barns rättigheter

2.1 Inledande anmärkningar

Under de senaste decennierna har synen på barns rättigheter och dess rättsliga erkännande genomgått en tydlig förändring. I allt fler sammanhang och i större utsträckning ses barn som självständiga rättsliga subjekt som särskilt behöver beaktas i lagstiftning. Exempelvis har det i allt fler bestämmelser förtydligats att barnets bästa ska beaktas eller vara avgörande i beslut som rör barn.²⁶

Barns rättsliga ställning har diskuterats länge i svensk rätt och Singer förtydligar att ett förändrat synsätt växte fram under 1900-talet och att det under 1970-talet påbörjades en mer målmedveten reform av rättslig reglering gällande barn med syftet att stärka barns rättsliga ställning.²⁷ Barnkonventionen uttrycker särskilt hur barn är bärare av egna grundläggande rättigheter och tar utgångspunkt i barns särskilda behov, intressen och levnadsförhållande.²⁸

I detta kapitel kommer barnkonventionen att redogöras för, både dess ställning i svensk lag och vilka krav barnkonventionen ställer på utformningen av den svenska rätten. Vidare presenteras kortfattat vilka andra folkrättsliga åtaganden Sverige har för skyddet av barns rättigheter.

2.2 Barnkonventionen

2.2.1 Allmänt om Barnkonventionen

Bestämmelserna i barnkonventionen innebär en syn på barn som individer med egna, självständiga rättigheter som rättstillämpare har en skyldighet att beakta.²⁹ FN:s generalförsamling antog barnkonventionen den 20 november 1989 och Sverige ett av de första länderna att ratificera barnkonventionen som trädde i kraft september 1990.³⁰ I konventionen var det första gången barns egna mänskliga rättigheter formulerades i ett internationellt bindande avtal som uttryckte världssamfundets samlade syn på barns rättigheter.³¹

Mänskliga rättigheter kan delas upp i negativa och positiva förpliktelser för en stat.³² I barnkonventionen är flera bestämmelser utformade som negativa förpliktelser, vilket innebär att barnets rättigheter enligt konventionen uttrycks som den primära skyldigheten för en stat att inte handla på ett visst sätt.

---

²⁶ Se bland annat 1 kap. 2 § SoL.

²⁷ Singer (2022) s. 13 f.

²⁸ Grahn-Farley (2019) s. 13 f.

²⁹ Grahn-Farley (2019) s. 13 f.

³⁰ Singer (2022) s. 14, SÖ 1990:20.

³¹ SOU 2020:63 s. 91.

³² SOU 2020:63 s. 97 f.

Detta kan dock även kopplas till ett positivt handlande som innebär att en anslutande konventionsstat har en skyldighet att genom positivt handlande tillgodose ett barns rättigheter i förhållande till andra enskilda rättssubjekt genom att bland annat stifta lagar.³³

Barnrättskommittén har särskilt lyft fram fyra artiklar som har kommit att utgöra grundläggande principer för genomförandet av barnkonventionen.³⁴ *Att* alla barn har samma rättigheter och lika värde (artikel 2), *att* barnet ska få sitt bästa beaktat vid alla beslut som rör barn (artikel 3), *att* barnet har rätt till liv och utveckling (artikel 6) samt *att* alla barn ska få komma till tals och få sin åsikt beaktad (artikel 12). Av artikel 4 följer att genom ett fördragsslutande parts konventionsåtagande och folkrättsliga bundenhet finns det en skyldighet att förverkliga barnets rättigheter enligt barnkonvention genom lagstiftningsåtgärder, administrativa åtgärder och andra åtgärder.

2.2.2 Ratificering och införlivande av barnkonventionen

Vid ratificeringen år 1990 införlivades vissa delar barnkonventionen i svensk rätt genom transformering, för andra delar av barnkonventionen bedömde lagstiftaren att transformering inte var nödvändigt på grund av rådande normharmon.³⁵ Den 1 januari 2020 trädde lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter i kraft.³⁶

Det finns inget krav på att införlivandet av barnkonventionen ska ske genom en viss metod och kan ske både genom transformering och inkorporering.³⁷ Transformering innebär en ändring eller införelse av bestämmelser så det överensstämmer med konventionens bestämmelser. Vid inkorporering stiftas det en lag som innebär att den aktuella konventionen, eller vissa delar av den, ska gälla som lag.³⁸

I propositionen till inkorporeringslagen anses inte enbart en inkorporering av barnkonventionen tillräcklig, utan det krävs även en fortsatt transformering av konventionens bestämmelser i nationell rätt samt vägledning för tolkning och tillämplig. Barnkonventionen ska även synliggöras i förarbeten till lagstiftning där barnets rättigheter kan vara relevanta och fokus bör ligga på principen om barnets bästa som ett tillvägagångssätt i beslutsprocesser.³⁹

2.2.3 Barnkonventionens rättsliga ställning

---

³³ SOU 2023:40 s. 201 f.

³⁴ Barnrättskommittén, CRC/GC/2003/5 punkt 12.

³⁵ SOU 2020:63 s. 96.

³⁶ Rskr. 2017/18:389

³⁷ Singer (2022) s. 15.

³⁸ Prop. 2017/18:186 s. 60.

³⁹ Prop. 2017/18:186 s. 92.

På grund av Sveriges dualistiska tradition, särskiljer Sverige den folkrättsliga ordningen från den nationella.⁴⁰ Inkorporeringen av barnkonventionen i svensk rätt innebär att barnkonventionen har samma status som andra svenska lagar, däremot innebär inte inkorporeringen att barnkonventionen har företräde framför annan lagstiftning. Vid en motstridighet behövs en avvägning göras med hjälp av rättsliga tolkningsprinciper.⁴¹

Regeringens anser i propositionen till inkorporeringslagen att det är upp till rättstillämparen att bedöma vilka artiklar i barnkonventionen som är direkt tillämpliga. Direkt tillämplighet innebär att en enskild kan åberopa bestämmelsen direkt inför rättstillämparen utan behov av kompletterande bestämmelser. Regeringen motiverar sin bedömning utifrån att det inte anses lämpligt eller möjligt att i förarbetena till inkorporeringslagen ange vilka bestämmelser som ska vara direkt tillämpliga. Detta då tillämpligheten kan bero på den specifika situationen och en uppräknings skulle kunna hämma rättsutvecklingen och en dynamisk tolkning av barnkonventionen.⁴²

Vidare anser regeringen att inkorporeringen av barnkonventionen bidrar till att ”synliggöra barnets rättigheter och är ett sätt att skapa en grund för ett barnrättsbaserat synsätt i all offentlig verksamhet där rättigheterna ses utifrån ett helhetsperspektiv” samt ”ett förtydligande av att lagstiftaren ska beakta och synliggöra barnkonventionen genom att i förarbeten göra en tydlig koppling till rättigheterna i konventionen.”⁴³

2.2.4 Barnets bästa

Artikel 3.1 i barnkonventionen ger uttryck för det som brukar beskrivas som principen om barnets bästa och är följande:

Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.

Principen om barnets bästa syftar till att säkerställa att barn åtnjuter sina rättigheter som följer av konventionen, utan att någon av dessa rättigheter försummas genom en negativ tolkning av vad som är bäst för barnet.⁴⁴ En helhetsbedömning av det enskilda barnets situation och behov ska göras vid fastställandet av barnets bästa med en strävan av att finna lösningen som är bäst för det enskilda barnet.⁴⁵

---

⁴⁰ Prop. 2017/18:186 s. 74, Grahn-Farley (2019) s. 10.

⁴¹ Prop. 2017:186 s. 77.

⁴² Prop. 2017/18:186 88 f.

⁴³ Prop. 2017/18:186 s. 74.

⁴⁴ Barnrättskommittén, CRC/C/GC/14 punkt 1-4.

⁴⁵ Schiratzki (2019) s. 40.

Schiratzki förklarar att barnets bästa enligt barnkonventionen både kan ses som en rättsregel och en rättsprincip. En rättsregel genom att artikeln ger ett specifikt handlingsalternativ. Barnets bästa även har en karaktär av en rättsprincip som ger barnets bästa en vidare innebörd och övergripande riktlinje.⁴⁶ Artikel 3.1 barnkonventionen beskrivs av Barnrättskommittén som en tredelad rättighet: 1) en materiell rättighet, 2) en grundläggande rättslig tolkningsprincip och 3) ett tillvägagångssätt, vilket går att utläsas av kommitténs allmänna kommentar till artikeln.⁴⁷

Barnrättskommittén förtydligar hur barnets bästa tolkas och tillämpas i deras allmänna kommentar nummer 14. Att barnets bästa är en materiell rättighet innebär att barnet har rätt att få barnets bästa bedömt och i första hand beaktat när olika intressen vägs mot varandra i beslut som gäller barnet. Detta innefattar även en garanti att rättigheten alltid ska tillämpas vid beslut som rör barn, oavsett ifall det gäller ett enskilt barn, en grupp barn eller barn i allmänhet. Att barnets bästa anses som en grundläggande rättslig tolkningsprincip blir betydande ifall en rättsregel kan tolkas på flera sätt. Enligt Barnrättskommittén ska då den tolkning som är mest till fördel för barnets bästa ha företräde. Vid beslutsprocesser som påverkar barn måste det finnas en utvärdering av konsekvenserna för barnet eller barnen som blir påverkade av beslutet. Detta hör ihop med artikelns roll som ett tillvägagångssätt. I beslutet ska vilka kriterier bedömningen grundas på samt intresseavvägningen gällande barnets intresse och andra intressen, synliggöras.⁴⁸

Vid tillämpningen av artikel 3.1 finns det en viss flexibilitet vid intressekonflikter enligt Barnrättskommittén. Detta innebär att vid en intressekonflikt mellan barnets bästa och andra intressen eller rättigheter måste först en lämplig kompromiss försöka nås. Ifall det inte är möjligt ska en avvägning göras av intressena, där störst vikt ska läggas på vad som är bäst för barnet. Med detta sagt, kan det uppstå situationer där andra intressen ”vinner” vid intresseavvägningen, men barnets intresse ska ha hög prioritet och inte ”bara vara ett bland flera överväganden.”⁴⁹

Barnrättskommittén har förtydligat att begreppet ”rör” avses i första hand beslut som direkt avser barn, men även innefattar beslut som indirekt rör barnet och har en betydande verkan för barnet.⁵⁰ Grahn-Farley anser att det vida tillämpningsområdet inte är tillräckligt tydlig för rättstillämparen och att det

---

⁴⁶ Schiratzki (2019) s. 37.

⁴⁷ Barnrättskommittén, CRC/C/GC/14 punkt 6a–c.

⁴⁸ Barnrättskommittén, CRC/C/GC/14 punkt 6a–c.

⁴⁹ Barnrättskommittén, CRC/C/GC/14 punkt 39.

⁵⁰ Barnrättskommittén CRC/C/GC/14 punkt 17–29.

kan vara svårt att använda Barnrättskommitténs allmänna kommentarer som tolkningsstöd.⁵¹

Vad barnets bästa är kan skilja sig i de enskilda fallen då barn är olika och har olika behov och förutsättningar. Detta innebär att bedömningen av barnets bästa måste göras utifrån det enskilda fallet och barnets individuella behov och intressen.⁵² Singer beskriver att vid bedömningen av barnets bästa kan man dela upp vad som ska anses vara barnets bästa utifrån ett objektiva och ett subjektiva perspektiv och att bedömningen ska kombinera dessa perspektiv. Det objektiva perspektivet tar sikte på att bedömningen ska grundas på kunskap och beprövad erfarenhet och generellt vad vuxna anser att barnet har för behov, både individuella och allmänna behov. Det subjektiva perspektivet innebär att bedömningen ska grundas på respekt för barnets åsikter.⁵³ Singer anser att barnets bästa som rättslig målsättning innebär att ett beslut ska tillgodose barnets behov och intressen. Behovet bedöms utifrån det objektiva perspektivet, medan tillgodoseendet av intressena bedöms utifrån det subjektiva perspektivet.⁵⁴ Barnrättskommittén har uttryckt att bedömningen ska ske utifrån en individuell prövning, men att det finns allmänna utgångspunkter som ska beaktas, vilket inkluderar barnets åsikter, utsatta situationer och barnets rätt till hälsa.⁵⁵

2.2.5 Andra relevanta artiklar i barnkonventionen

Artikel 19 i barnkonventionen handlar om barnets rätt till skydd mot våld. Skyddet ska vara effektivt och i beaktande av barnets ålder, mognad och beroendeställning till andra.⁵⁶ Enligt artikel 19 ska barnet skyddas mot alla former av våld, inkluderat psykiskt och fysiskt våld. Barnrättskommittén definierar psykiskt våld som psykisk misshandel, psykiska övergrepp, verbala kränkningar och känslomässiga övergrepp.⁵⁷ Artikel 19 är även ett portalstadgande till andra mer specifika artiklar och vägledning kan hämtas ifrån de mer specifika, bland annat artikel 37.⁵⁸

Enligt artikel 37(a) i barnkonventionen ska konventionsstaterna säkerställa att ”inget barn utsätts för tortyr eller annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning”. Vidare får inte barn utdömas dödsstraff eller livstids fängelse utan möjlighet för frigivning. Enligt artikel 37(b) får inget barn ”olagligt eller godtyckligt berövas sin frihet”. Häktning eller annat frihetsberövande får endast användas som en sista utväg och för kortast lämpliga tid. Frihetsberövandet måste också ske i enlighet med lag. I artikel 37(c)

---

⁵¹ Grahn-Farley (2019) s. 51 ff.

⁵² Barnrättskommittén CRC/C/GC/14 punkt 48-49.

⁵³ Singer (2019) s. 38, se även Schiratzki (2019) s. 41 f.

⁵⁴ Singer (2019) s. 38 ff.

⁵⁵ Barnrättskommittén CRC/C/GC/14 punkt 52-79.

⁵⁶ Singer (2019) s. 284.

⁵⁷ Barnrättskommittén, CRC/C/GC/13 punkt 21.

⁵⁸ Grahn-Farley (2019) s. 114 f.

fastställs vidare att när ett barn är frihetsberövat ska barnet ”behandlas humannt och med respekt för människans inneboende värdighet” samt med beaktning av dess ålder. Restriktioner som innebär att barnet inte ha rätt till kontakt med sin familj genom brevväxling och besök får endast användas i undantagsfall.

Artikel 40 i barnkonventionen är tillämplig när barn anklagas för brott samt blivit dömd för en straffbar handling. Konventionsstaterna ska erkänna och säkerställa rätten för varje barn som är misstänkt, åtalat eller dömt att få behandlas värdigt med respekt för barnets rättigheter och grundläggande friheter. Hänsyn ska tas till barnets ålder. Mer specifikt ska konventionsstaterna främja lagar och förfaranden samt inrättandet av myndigheter och institutioner som är speciellt anpassade för barn. Andra alternativ till anstaltsvård ska finnas tillgängligt och ska säkerställa att barn behandlas på ett lämpligt sätt med beaktning av deras välmående som är lämpligt både med hänsyn till barnets personliga förhållanden och till brottet. Enligt Barnrättskommittén strider ett rent bestraffande synsätt mot de rättsprinciper som uttrycks i artikel 40 och tyngd bör ges åt vad som ”bedöms vara barnets bästa beaktas i första hand, liksom behovet av att främja barnets återanpassning till samhället.”⁵⁹

2.3 Annan relevant lagstiftning gällande barns rättigheter

Den Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (EU-stadgan) är till viss mån aktuell för barns rättigheter. I artikel 24 stadgas att ”barnets bästa ska komma i främsta rummet” vid alla åtgärder som rör barn samt att barn har rätt till det skydd som behövs för deras välfärd.

Även Europarådets konvention om skydd för de mänskliga rättigheter och grundläggande friheterna (EKMR) är värt att nämna. Enligt 2 kap. 19 § regeeringsformen (RF) får inga föreskrifter medlas i strid med Sveriges åtaganden på grund av EKMR. EKMR riktar sig inte på samma sätt mot barn som barnkonventionen, men Singer anser att EKMR har stor betydelse för hur svenska lagar och bestämmelser ska tolkas och har relevans även för barnrättsliga frågor.⁶⁰ Artikel 5 i EKMR anger rätten till frihet och personlig säkerhet och var och en får inte berövas friheten utan i de särskilt angivna fallen i artikeln. Artikel 8 i samma konvention uttrycker rätten till privat- och familjeliv. För både dessa rättigheter begränsar EKMR starkt i vilka fall som rättigheten får kränkas.

I kapitel 3 kommer lagstiftningen gällande barns rättigheter inom straffrätt att redovisas närmare, speciellt hur barn särregleras inom straffrätten.

---

⁵⁹ Barnrättskommittén, CRC/C/GC/24 punkt 76.

⁶⁰ Singer (2022) s. 18.

3 Barnstraffrätt

Vidare kommer uppsatsen att undersöka *barnstraffrätten*⁶¹ som enligt Asp är överlappningen mellan straffrätten och barnrätten.⁶²

Brott och straff finns i varje samhälle och straffrätten aktualiserar de grundläggande frågorna om skuld och ansvar.⁶³ Straff kan ha stora negativa effekter på individen, speciellt för barn. Barnrättskommittén har betonat att barnet bästa, i förhållande till artikel 3.1 i barnkonventionen, betyder bland annat att ”rättskipningens traditionella syften, som att undertrycka/bestrafva, måste ersättas med rehabilitering och reparativ rättvisa.”⁶⁴ Barnrättskommittén har även förtydligat att en konventionsstats reaktion på ett brott ”alltid ska stå i proportion inte bara till brottets omständigheter och svårighetsgrad, utan även till barnets ålder, mindre straffrättsliga ansvar, omständigheter och behov, liksom samhällets olika behov, i synnerhet de långsiktiga.”⁶⁵

Detta kapitel kommer att presentera hur och varför barn särbehandlas inom straffrätten, särskilt för påföljdvalet och vid häktning då detta är områdena som lagförslagen i kapitel 4 främst berör.

3.1 Barn som gärningsperson

När barn begår brott finns det flertalet särbehandlande bestämmelser för barnet. Asp förklarar att barn, utifrån ett straffrättsligt synsätt, ses som ”speciella” och att en förklaring kan vara att straffrättens centrala fokus på skuld och prevention inte går att applicera direkt på barn. Barn anses vid födseln sakna ansvarsförmåga och desto äldre barnet blir, desto mer ansvariga blir dem för deras handlingar, men fortfarande inte till samma grad som vuxna. Vidare menar Asp att straffsystemet utgår ifrån en standardindivid med ”normala” fattnings- och ansvarsförmågor och att det finns grupper av individer som hamnar utför tillämpningsområdet, bland annat barn, där det krävs särreglering.⁶⁶ Barnrättskommittén har uttryckt att ”reaktionen på ett brott bör alltid stå i proportion inte bara till brottets omständigheter (barnets ålder, mindre straffrättsliga ansvar, omständigheter och behov, inbegripet dess psykiska hälsobehov när så är lämpligt), liksom till samhällets olika behov, i synnerhet de långsiktiga.”⁶⁷

---

⁶¹ Asp (2014) s. 68.

⁶² Asp (2014) s. 68.

⁶³ Asp m.fl. (2013) s. 15.

⁶⁴ Barnrättskommittén, CRC/C/GC/10 punkt 10.

⁶⁵ Barnrättskommittén, CRC/C/GC/10 punkt 71.

⁶⁶ Asp (2014) s. 71 ff.

⁶⁷ Barnrättskommittén, CRC/C/GC/24 punkt 79.

Barnrättskommittén anser att skillnaden mellan barn och vuxnas fysiska och psykiska utveckling ”utgör grunden för barns lägre straffrättsliga ansvar och för ett separat system där barn behandlas på ett annat och mer individbaserat sätt” vidare anser barnrättskommittén att det är bevisat att ”det är skadligt för barn att exponeras för det straffrättsliga systemet och detta begränsar deras möjligheter att växa upp till ansvarstagande vuxna.”⁶⁸

Straffrättsliga bestämmelser riktade mot barn finns i flertalet lagar. En av de mest centrala lagarna på området är lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL). Lagen fungerar som ett komplement till RB och gäller främst för barn under 18 år, men det finns även bestämmelser för personer under 21 år.⁶⁹ I de nästkommande avsnitten kommer de olika bestämmelserna närmare att beskrivas.

Mot bakgrund av att vård och behandling är centralt för barn inom straffrätten är en viktig utgångspunkt att den kommunala socialtjänsten i första hand ska ha ansvaret för det misstänkta eller dömda barnet. Barnet ska därmed i största mån hållas utanför den statliga kriminalvården. Socialtjänstens mål är att ge sociala stöd- och hjälpåtgärder till barnet.⁷⁰ Den kommunala socialtjänstens verksamhet regleras i ramlagen SoL. Enligt 1 kap. 2 § 2 st. SoL ska vid socialtjänstens åtgärder, som rör barn, barnets bästa vara avgörande. Socialtjänstens uppdrag återfinns i 3 kap. 1 § SoL och är bland annat att svara för stöd och vård samt främja förutsättningarna för goda levnadsförhållanden för familjer och enskilda som behöver det. Möjligheten till att vidta åtgärder enligt SoL bygger på frivillighet och insatserna ska utformas och genomföras tillsammans med den berörda individen.⁷¹

Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) kompletterar i de fall frivilliga insatser enligt SoL är otillräckliga. Insatserna som LVU möjliggör innebär främst att barnet vårdas på annan plats än föräldrahemmet. Även enligt denna lag ska vad som är bäst för barnet vara avgörande vid beslut om åtgärd. Syftet med åtgärder genom LVU är att skydda barnet genom vård även om det inte finns samtycke.⁷² Det finns två olika förutsättningar för att barnet ska beredas vård. Enligt 2 § LVU ska vård beslutas om det finns brist i omsorgen för barnet eller någon liknande förhållande i hemmet som innebär en påtaglig risk för att barnets hälsa eller utveckling skadas. Vidare enligt 3 § LVU ska vård beslutas ifall barnets egna beteende innebär en påtaglig risk för att barnets hälsa eller utveckling skadas genom missbruk, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende. Gällande

---

⁶⁸ Barnrättskommittén, CRC/C/GC/24 punkt 2.

⁶⁹ 1 § LUL

⁷⁰ Clevesköld (2022) s.18.

⁷¹ 3 kap. 5 § SoL

⁷² 1 § LVU

uttrycket ”brottslig verksamhet” i 3 § LVU åsyftar det, enligt förarbetena, inte enstaka brott som inte är allvarlig art, utan det är först vid brottslighet som innebär en bristande anpassning till samhällslivet som paragrafen blir tillämplig. Detta kan bland annat vara upprepande icke-bagatellartade brott eller allvarlig brottslighet.⁷³

Denna uppsats kommer vidare främst att beröra åtgärder som kan vara aktuella för när barn står inför häktning eller en straffpåföljd. Detta då uppsatsens frågeställningar inte kräver vidare fördjupning i socialtjänstens verksamhet för att uppnå det syftet som presenteras i avsnitt 1.1.

3.1.1 Påföljdsbestämmande för barn inom straffrätten

I följande avsnitt kommer särbehandlingen vid påföljdsbestämmande för barn presenteras, både anledningen till särbehandlingen och vilka särskilda regleringar den svenska straffrätten innehåller. Vid redogörelsen av de olika påföljderna kommer fokus vara de särskilda påföljderna för barn samt fängelse. Anledningen till avgränsningen är att dessa påföljder är de som är mest relevanta för uppsatsen syfte och de som är aktuella vid påföljdsbestämmande av rånbrottet, vilket är brottet som främst kommer att diskuteras senare. Generella regler för påföljdsbestämmande kommer endast kortfattat beskrivas när det är relevant för förståelsen av särbehandlingen av barn.

Barn särbehandlas vid bestämmande av påföljd och det finns både särskilda bestämmelser för de vanliga påföljderna samt påföljder endast barn kan dömas till. Straffvärdet för brottsligheten ska utgöra grunden för bestämmande av påföljd, vilket innebär att i princip kan samma påföljdsbestämmelser i BrB för vuxna tillämpas för barn.⁷⁴ Vid lagstiftarens utformning av straffskalan för ett visst brott är värdet av skyddsintresset för bestämmelsen vägledande samt brottets allvarighet.⁷⁵ Det är sedan upp till domstolen, utifrån straffskalan och proportionalitets- och ekvivalensprinciperna, vad det konkreta straffvärdet för den enskilda gärningen ska fastställas till. Vid fastställandet ska även bland annat försvårande och förmildrande omständigheter i det enskilda fallet beaktas.⁷⁶

I 29 kap. 1 § 1 st. BrB återfinns de centrala för påföljdssystemet principerna om proportionalitet mellan brott och straff samt om ekvivalens. Paragrafen stadgar att straffet ska bestämmas efter brottets eller den samlande brottslighetens straffvärde. Straffet ska återspegla hur allvarligt samhället ser på den brottsliga gärningen. Detta sker genom att allvarligare brott bestraffas

---

⁷³ Prop. 1989/90:28 s. 66 f. Se även Clevesköld (2022) s. 29.

⁷⁴ 29 kap. 1 § BrB.

⁷⁵ SOU 1986:14 s. 145 ff.

⁷⁶ Se 29 kap. BrB.

proportionerligt strängare än mindre allvarliga brott samt att det finns ekvivalens så att lika allvarliga brott bestraffas lika strängt.⁷⁷

Flertalet av bestämmelser i BrB har som syfte att mildra straffvärdet för barn. Exempelvis kan inte barn under 15 år dömas till påföljd enligt 1 kap. 6 § BrB och enligt 29 kap. 3 § 3 p. BrB ska domstolen ta hänsyn till personens bristande utveckling, erfarenhet samt omdömesförmåga vid bedömning av straffvärdet. Enligt 29 kap. 7 § 1 st. BrB ska gärningspersonens ungdom särskilt beaktas vid straffmätningen när de är under 21 år. För barn under 18 år är paragrafen alltid tillämplig och innebär att rätten får döma till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet.

Artikel 40 i barnkonventionen är tillämplig när barn anklagas för brott samt blivit dömd för en straffbar handling. Artikeln ålägger konventionsstaterna skyldigheten att främja lagar och förfaranden samt inrättandet av myndigheter och institutioner som är speciellt anpassade för barn. Andra alternativ till anstaltsvård ska finnas tillgängligt som säkerställer att barn behandlas på ett lämpligt sätt med beaktning av deras välmående som är lämpligt både med hänsyn till barnets personliga förhållanden och till brottet.

Då, som nämnt tidigare, straffvärdet för brottsligheten ska utgöra grunden för bestämmande av påföljd har tillämpningen av 29 kap. 7 § BrB både betydelse för längden av straffet samt typen av påföljd. Reduktionen av straffvärdet för barn bör inte ske helt schematiskt utan differentieras utifrån bland annat straffets längd.⁷⁸ Trots detta tillämpas ofta, som en allmän utgångspunkt, i praxis olika kvotdelar av straffvärdet enligt en fallande skala utifrån ålder. För en 15 åring reduceras straffet till 1/5, för en 16 åring 1/4 och för en 17 åring 1/3.⁷⁹ Det pågår en statlig utredning för ifall barns ålder ska ges minskad betydelse vid straffmätningen (se avsnitt 5.4.2).

3.1.1.1 Anledning för särbehandlingen

Ett generellt synsätt är, enligt Clevesköld, att ett barn är omoget och inne i en utvecklingsfas. Detta innebär att brottsligheten kan betraktas som ett utslag av omognaden. Mot bakgrund av detta bör påföljdsbestämmandet fokusera på lämpliga åtgärder där det yttersta syftet inte är att straffa. Åtgärden måste anpassas till det enskilda barnet där vägledande principerna kring proportionalitet och rättvisa inte i lika stor utsträckning kan tillämpas som för vuxna. Fokus ska vara på att barnet förstår sambandet mellan brottet och påföljden.⁸⁰ Utgångspunkten för särbehandlingen är att barn i första hand ska bli föremål

---

⁷⁷ Prop. 1987/88:120 s. 77 f. och SOU 1986:14 s.143.

⁷⁸ NJA 2000 s. 421.

⁷⁹ Prop. 2019/20:118 s. 26. Se även Clevesköld (2022) s. 157.

⁸⁰ Clevesköld (2022) s. 155 f.

för åtgärder utförda av sociala myndigheterna som på olika sätt kan ge råd och stöd samt ingripa enligt SoL eller LVU.⁸¹

Barnrättskommittén har även betonat hur straff kan ha stora negativa effekter för barn och att barnets ålder, mindre straffrättsliga ansvar, omständigheter och behov måste beaktas vid påföljdsvalet och utformningen av straffen.⁸² Studier av bland annat Brå tyder på att strängare straff, speciellt för låg-risk ungdomar kan ge en negativ inverkan på barnen och istället för dess avskräckande mål fortsätter barnet sin kriminella karriär.⁸³ Brå uttrycker att bland barn där det anses finnas en hög risk för fortsatt kriminalitet krävs det ”intensiva insatser för att uppnå en signifikant minskning i kriminalitet” och för barn där det anses vara en låg risk för fortsatt kriminalitet har ”intensiva insatser i stället en minimal effekt eller till och med kan leda till ökad kriminalitet”.⁸⁴ I samma studie skriver Brå att ”forskare är överens om att användning av institutionella placeringar av lågriskungdomar (...) är skadliga och kan leda till en ökad risk för fortsatt kriminalitet” på grund av att ”institutionalisering har en störande effekt på många av de skyddsfaktorer som gör dessa individer till lågrisk- snarare än högriskungdomar.”⁸⁵

3.1.1.2 *Fängelse och sluten ungdomsvård*

Alla former av frihetsberövande av barn ska endast användas som en sista utväg och för kortast möjliga tid enligt artikel 37(b) barnkonventionen.⁸⁶ Frihetsberövande påföljder för barn anses i förarbeten oundvikligt i vissa fall när barn begår allvarliga brott där samhället måste ha möjligheten till en kraftfull reaktion, såsom ett frihetsberövande. Påföljden måste kunna, i rimlig utsträckning, avskräcka från brottet och tydligt markera grundläggande gränser.⁸⁷ Då fängelse anses som en olämplig miljö för barn har en särskild frihetsberövande påföljd, sluten ungdomsvård, införts.⁸⁸

Fängelse som påföljdsval regleras i 26 kap. BrB. Ett fängelsestraff innebär att den dömda under en viss tid berövas sin frihet genom att, enligt huvudregeln, tas in i på kriminalvårdsanstalt.⁸⁹ För att barn ska dömas till fängelse krävs enligt 30 kap. 5 § 1 st. BrB synnerliga skäl. Enligt 32 kap. 5 § BrB ska domstolen, om de anser att skäl för fängelse föreligger, i stället bestämma att påföljden ska vara sluten ungdomsvård om det inte föreligger särskilda skäl som talar mot det med hänsyn till barnets ålder vid lagföringen eller annan omständighet. Det är främst straffvärdet som kan leda till att det föreligger

---

⁸¹ Clevesköld (2022) s. 155.

⁸² Barnrättskommittén, CRC/C/GC/24 punkt 76.

⁸³ Brå rapport 2023:13 s. 23 ff. och 56 ff.

⁸⁴ Brå (2009) s. 15.

⁸⁵ Brå (2009) s. 21.

⁸⁶ Artikel 37(b) barnkonventionen.

⁸⁷ Prop. 1997/98:96 s. 157.

⁸⁸ Clevesköld (2022) s. 197.

⁸⁹ Clevesköld (2022) s. 163.

synnerliga skäl.⁹⁰ Detta då, enligt 32 kap. 5 §, slutna ungdomsvård endast får utdömas till högst fyra år. Enligt 29 kap. 7 § 2 st. BrB får barn inte dömas till svårare straff än fängelse i tio år. Undantagen är om det är föreskrivet för brottet fängelse på längre tid eller livstid samt med beaktning av försvårade omständigheter i enlighet med 29 kap. 2 § BrB. I dessa fall gäller högst fängelse i 14 år.

Verkställigheten för slutna ungdomsvård regleras i lagen (1998:603) om verkställighet av slutna ungdomsvård. Enligt 2 § ska verkställigheten utformas så att verkställigheten främjar barnets återanpassning i samhället samt motverka de skadliga effekterna som kan följa av ett frihetsberövande. 1 § stadgar att verkställigheten ska äga rum vid ett särskilt ungdomshem som finns beskrivet i 12 § LVU och enligt 3 § är det Statens institutionsstyrelse (SiS) som är ansvariga för verkställigheten. Enligt 12 § ska barnet bland annat ges nödvändig vård och behandling, utbildning, fysisk träning och vistelse utomhus. I 13 § finns det möjlighet att begränsa barnets rörelsefrihet till den graden som är nödvändig för att vården ska kunna genomföras.

3.1.1.3 *De andra särskilda ungdomspåföljderna*

Påföljderna ungdomsvård, ungdomstjänst, ungdomsövervakning och slutna ungdomsvård är främst aktuella för barn och återfinns i 32 kap. BrB. De särskilda ungdomspåföljderna kan betraktas som överlämnandepåföljder då domstolen överlämnar ansvaret för verkställigheten från Kriminalvården till ett annat samhällsorgan.⁹¹

Ungdomsvård regleras i 32 kap. 1 § BrB och ska väljas om barnet har ett särskilt behov av vård eller annan åtgärd enligt SoL eller LVU (se avsnitt 3.1). Vidare, enligt bestämmelsen, ska påföljden anses tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde och art samt barnets tidigare brottslighet. Vid val av ungdomsvård ska åtgärderna framgå av ungdomskontraktet vid vård enligt SoL eller en vårdplan vid vård enligt LVU. Vid vård enligt SoL handlar det om i princip frivilliga insatser som syftar att stödja barnet och motverka en ogynnsam utveckling.⁹² Vilka typer av åtgärder som socialtjänsten avser att vidta ska framgå av ett yttrande från socialtjänsten. Vårdplanen utformas sedan utifrån ett ungdomskontrakt, ett kontrakt mellan barnet, vårdnadshavaren och socialtjänsten.⁹³ Vid vård enligt LVU är tvångsvård aktuellt och det krävs inte samtycke från barnet eller vårdnadshavaren.⁹⁴ Vilka åtgärder som barnen ska dömas till ska framgå i en vårdplan samt av socialnämndens yttrande.⁹⁵

---

⁹⁰ Prop. 1989/90:7 s. 21.

⁹¹ Clevesköld (2022) s. 167.

⁹² Se 5 kap. 1 § SoL.

⁹³ 11 § LUL.

⁹⁴ 1 § LVU.

⁹⁵ 11 § LUL

Vid fall där det inte föreligger förutsättningar för ungdomsvård kan påföljden ungdomstjänst bli aktuellt. Ungdomstjänst regleras i 32 kap. 2 § BrB och innebär att domstolen ålägger barnet en skyldighet att under en viss angiven tid utföra oavlönat arbete och delta i annan särskilt anordnad verksamhet. Enligt bestämmelsen ska påföljden anses lämplig med hänsyn till barnets person och andra övriga omständigheter. Vidare krävs, enligt bestämmelsen, att påföljden anses tillräckligt ingripande med hänsyn till straffvärdet, barnets tidigare brottslighet samt ska det inte finnas skäl att i stället välja ungdomsvård som påföljd. Vid bedömningen av ifall ungdomstjänst är en tillräckligt ingripande påföljd utgår rätten generellt ifrån att straffvärdet, efter straffreduktion enligt 29 kap. 7 § BrB, högst får uppgå till sex månader. Ungdomstjänst kräver inget vårdbehov och är ett typ av komplement till ungdomsvård för barn som endast har ett begränsat behov av vård.⁹⁶

Ungdomsövervakning regleras i 32 kap. 3 a § BrB. Påföljden kan bli aktuellt när varken ungdomsvård eller ungdomstjänst anses utgöra en tillräckligt ingripande straffrättslig reaktion med hänsyn till brottslighetens straffvärde och art samt tidigare brottslighet. Rätten får bestämma tiden för ungdomsövervakningen till lägst sex månader och högst ett år.⁹⁷ Påföljden blir därför generellt aktuell vid brottslighet med ett straffmättningsvärde, efter ungdomsreduktionen i 29 kap. 7 § BrB, som överstiger sex månader, men inte uppgår till mer än ett år. Utgångspunkten är annars att påföljden inte är tillräckligt ingripande.⁹⁸ När barnet döms till ungdomsövervakning ska barnet medverka i en verkställighetsplanering för att utforma en individuell verkställighetsplan.⁹⁹ I lagen (2020:616) om verkställighet om ungdomsövervakning återfinns bestämmelser som bland annat reglerar utformningen, målet och innehåll av verkställighetsplanen för ungdomsövervakningen. Verkställighetsplanen ska alltid innehålla föreskrifter om möten med en koordinator och om inskränkningar i den dömdes rörelsefrihet (14 §). I 18–21 §§ anges vilka inskränkningar i rörelsefriheten som får föreskrivas och omfattar bland annat ett förbud mot att vistas utanför bostaden under natten, vilket kontrolleras genom elektroniska hjälpmedel. Verkställighetsplanen får även enligt 15 § innehålla föreskrifter om bland annat boende, vård och behandling samt andra åtgärder som syftar att förebygga att barnet utvecklas ogynnsamt.

3.1.2 Häktning av barn

Häktning är en så kallad straffprocessuell åtgärd, vilket är viktigt i den brottsbekämpande verksamheten. Under förundersökningen används häktning i ett brottsutredande syfte, för att rättegång ska kunna genomföras eller för att kunna säkerställa kommande straffverkställighet. Möjligheten att kunna säkra

---

⁹⁶ Clevesköld (2022) s. 188.

⁹⁷ 32 kap. 3 a § 1 st. BrB.

⁹⁸ Clevesköld (2022) s. 188.

⁹⁹ 32 kap. 3 a § 3 st. BrB.

bevisning för att kunna väcka åtal är en av de viktigaste funktionerna med häktning och behovet av häktning på grund av detta uppkommer oftast i ett tidigt skede av förfarandet, innan tillräcklig bevisning kunnat säkras.¹⁰⁰

Häktning ett stort intrång i den enskildas grundlagsskyddande fri- och rättigheter¹⁰¹, särskilt för barn. Det finns flertalet bestämmelser som stadgar att häktning endast ska användas i begränsad utsträckning.¹⁰² Vid häktning av barn behövs, utöver artikel 3.1, artikel 37(b) och artikel 37(c) i barnkonventionen beaktas. Enligt artiklarna ska konventionsstaterna säkerställa att frihetsberövande endast får användas som en sista utväg och för kortast lämpliga tid samt att ”frihetsberövande barn ska behandlas humant och med respekt för människans inneboende värdighet och på ett sätt som beaktar behoven hos personer i dess ålder.”¹⁰³ I förhållande till användning av tvångsmedel för barn får konventionen främst betydelse då den ytterligare skärper kravet på beslutfattaren ska finna andra alternativ än frihetsberövande och även i övrigt ta största möjliga hänsyn till åldern.¹⁰⁴ Barnrättskommittén har i deras allmänna kommentarer betonat att frihetsberövande har ”mycket negativa konsekvenser för barnets harmoniska utveckling och är ett allvarligt hinder för barnets återanpassning till samhället.”¹⁰⁵

3.1.2.1 *Generella förutsättningar för häktning*

Enligt huvudregeln i 24 kap. 1 § första stycket rättegångsbalken (RB) förutsätts för häktning att någon är på sannolika skäl misstänkt för ett brott. Graden av misstanke som krävs är alltså enligt denna paragraf sannolika skäl, vilket är högre än för andra tvångsmedel som regleras i RB.¹⁰⁶ Sannolika skäl avses i förarbetena som att misstanken vid en objektiv bedömning av omständigheterna kommer att framstå som berättigad.¹⁰⁷ Fortsättningsvis finns det i 24 kap. 1 § BrB tre särskilda häktningsgrunder som med hänsyn till brottets beskaffenhet, den misstänktes förhållande eller någon annan omständighet det finns en risk att den misstänkta uppfyller någon av de tre grunderna. Enligt förarbetena ska risken vara ”konkret, beaktansvärd och något som man på allvar har att räkna med.”¹⁰⁸ Första grunden avser flyktfara som innebär att det finns risk att den misstänkte avviker eller på annat sätt undandrar sig lagföring eller straff. Den andra grunden avser kollusionsfara och innebär att det finns risk att den misstänkte undanröjer bevis eller på annat sätt försvårar

---

¹⁰⁰ Lindberg (2022) s. 339.

¹⁰¹ 2 kap. 8 § RF.

¹⁰² Se bland annat artikel 5 EKMR.

¹⁰³ Artikel 37 (b) – (c) barnkonventionen.

¹⁰⁴ Lindberg (2022) s. 897 f.

¹⁰⁵ Barnrättskommittén, CRC/C/GC/10 punkt 11.

¹⁰⁶ Lindberg (2022) s. 92 ff.

¹⁰⁷ SOU 1938:44 s. 298.

¹⁰⁸ Prop. 1986/87:112 s. 102.

utredningen. Den tredje grunden är recidivfara och innebär att det finns risk att den misstänkta fortsätter sin brottsliga verksamhet.¹⁰⁹

I 24 kap. 1 § 2 st. RB återfinns även häktningspresumtionen som innebär att det finns en presumtion för att den misstänkta ska häktas ifall det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år och sex månader.¹¹⁰ Presumtionen innebär att om det inte föreligger uppenbara skäl mot häktning ska häktning ske och kastar därmed om bevisbördan. Beviskravet på sannolika skäl är detsamma.¹¹¹ Det behövs dock alltid göras en prövning av häktningsskäl i det enskilda fallet.¹¹²

Slutligen i 24 kap. 1 § tredje stycket RB uttrycks proportionalitetsprincipen som innebär att minst möjliga tvång ska användas för att nå det avsedda syftet samt att häktning endast får användas om syftet med häktningen inte kan tillgodoses genom mindre ingripande åtgärder.¹¹³

3.1.2.2 *Betryggande övervakning*

Gällande häktning av barn är 24 kap. 4 § 1 st. RB aktuell. För att paragrafen ska bli tillämplig krävs det dels att de rättsliga grunderna i 24 kap. 1 § RB för häktning är uppfyllda, dels att häktningen befaras medföra allvarliga men för den misstänkta. Vidare har det i förarbeten framförts att för barn borde häktning utgöra ett allvarligt men och att 24 kap. 4 § RB alltid är gällande för barn.¹¹⁴ Detta innebär, enligt 24 kap. 4 § 1st. BrB att häktning endast får ske ifall det är uppenbart att betryggande övervakning inte kan ordnas.

Den misstänkta måste samtycka till övervakningen och övervakningen ska vara betryggande på så sätt att den är effektiv och uppnår syftet med häktningen.¹¹⁵ I NJA 2008 s. 81 uttalade sig Högsta domstolen att domstolen ska vid en häktningsframställan för en misstänkt under 18 år inte endast ska beakta ifall det har ordnats betryggande övervakning, men även pröva de skäl som åberopas för att det inte skulle finnas möjlighet för betryggande övervakning.¹¹⁶ Vad som utgör betryggande övervakning har diskuterats i doktrin och det har nämnts övervakning i den misstänktes hem eller annat enskilt hem alternativt genom placering på lämplig institution.¹¹⁷ Då övervakningen behöver vara så pass effektiv att den uppnår syftet som häktningen tillgodoser kan det antas vara någon form av sluten vård. Generellt ställs det även högre

---

¹⁰⁹ Lindberg (2022) s. 244 ff.

¹¹⁰ Innan lagändringen, som kommer att diskuteras i kapitel 5, var gränsen för häktningspresumtionen två år.

¹¹¹ Lindberg (2022) s. 340 f.

¹¹² Se NJA 1985 s. 868 och NJA 2019 s. 741.

¹¹³ Prop. 1988/89:124 s. 65. Se även 24 kap. 4 § och 25 kap. RB.

¹¹⁴ SOU 1938:44 s. 300.

¹¹⁵ Lindberg (2022) s. 330.

¹¹⁶ NJA 2008 s. 81.

¹¹⁷ Clevesköld (2022) s. 117 f.

krav för övervakningen ifall det är allvarligare brottslighet med högre risk för häktningsgrunderna i 24 kap. 1 § RB.¹¹⁸

Enligt 26 § förundersökningskungörelse (1947:948, FUK) ska åklagaren, om det finns anledning att anta att 24 kap. 4 § RB är tillämplig, så snart det kan ske försöka ordna nödvändig övervakning. Enligt samma paragraf i FUK får övervakningen ordnas i den misstänkes hem eller annat enskilt hem eller genom placering på lämplig institution.

3.1.2.3 *Synnerliga skäl*

Utöver 24 kap. 4 § 1 st RB finns det även andra särskilda bestämmelser som tar hänsyn till den misstänktes ålder vid häktning. I 23 § LUL föreskrivs det att den som inte fyllt 18 år endast får häktas om det finns synnerliga skäl för det. Detta innebär att misstänkta under 18 år endast får häktas ifall det är uppenbart att betryggande övervakning inte kan ordnas och det föreligger synnerliga skäl för häktning.

Enligt Riksåklagarens riktlinjer ska bedömningen av ifall det föreligger synnerliga skäl göras utifrån en samlad bedömning av samtliga omständigheter, där främst den misstänktes ålder och brottslighetens allvar ska beaktas. Vidare enligt riktlinjerna beaktas enklast den misstänktes ålder och brottslighet genom att bedömningen tar sin utgångspunkt i brottslighetens straffmättningsvärde efter ungdomsreduktion i enlighet med 29 kap. 7 § BrB. Ytterligare faktorer som ska beaktas är styrkan i de särskilda häktningsskälen och brottets karaktär.¹¹⁹

På grund av ungdomsreduktionen i 29 kap. 7 § BrB¹²⁰ kan böter utdömas som påföljd trots att böter inte finns i brottets straffskala och kan då innebära att 24 kap. 1 § 4 st. RB blir aktuellt om att häktning inte får ske ifall den misstänkte antas endast komma att dömas till böter.

3.1.2.4 *Socialtjänstens roll*

När ett barn är skäligen misstänkt för ett brott ska alltid socialnämnden underrättas för att kunna ta ställning om det finns förutsättningar för ett omedelbart omhändertagande genom LVU, vilket inte kräver samtycke.¹²¹ Enligt 3 § och 6 § LVU kan socialnämnden omedelbart omhänderta ett barn som utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas på grund av bland annat brottslig verksamhet. Fortsättningsvis sker omhändertagandet i enlighet med 12 § LVU och barnet kan placeras i ett särskilt ungdomshem bedrivet av SiS om barnet behöver särskilt noggrann tillsyn. Övervakning kan även ordnas genom frivillig placering på instans i enlighet med SoL. I regel

---

¹¹⁸ Lindberg (2022) s. 329.

¹¹⁹ RåR 2006:3 s. 21.

¹²⁰ Se avsnitt 3.1.1.

¹²¹ Nordh (2019) s. 58.

anses ett omhändertagande genom 12 § LVU som betryggande övervakning.¹²² Enligt förarbeten till BrB bör häktning av barn inte ske ifall barnet kan placeras vid ett särskilt ungdomshem, men man bör även undvika häktning genom andra åtgärder.¹²³ Generellt finns det anledning för åklagaren att undersöka ifall socialtjänsten kommer att omedelbart omhänderta barnet enligt LVU och se ifall behovet av häktning fortfarande kvarstår.¹²⁴

Det kan dock vara problematisk med omhändertagande i fall där det misstänkta barnet behövs häktas på grund av kollusionsfara då restriktioner inte kan säkerställas och tillämpas på samma sätt som för vuxna i häktet.¹²⁵ I Riksåklagarens riktlinjer för handläggning av ungdomsärenden uttrycks möjligheten att åstadkomma betryggande övervakning genom mindre ingripande åtgärder än häktning ofta begränsad när det är frågan om kollusionsfara på grund av bristande möjligheter för åklagaren att ålägga barnet restriktioner.¹²⁶ Trots detta har Högsta domstolen i flertalet mål ansett att häktning ska undvikas. I NJA 2015 s. 649 ansåg Högsta domstolen att ”det finns en betydande fara att häktning orsakar allvarlig psykisk skada på den som är endast 15 år gammal. Så unga personer bör därför häktas endast i sällsynta undantagsfall” och ansåg, trots tydlig risk för fortsatt brottslighet, att det inte förelåg förutsättningar att häkta 15 åringen.

3.1.2.5 *Sammanfattning*

Sammanfattningsvis ska häktning av barn endast användas som en sista utväg och socialtjänstens åtgärder borde i första hand användas. Vid bedömningen om ett barn ska häktas antas att häktning befaras medföra allvarliga men och 24 kap. 4 § RB är tillämplig. Detta innebär att en bedömning ska göras ifall betryggande övervakning kan ordnas. En betryggande övervakning kan bland annat innebära ett omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU och möjligheten bör alltid prövas. Vidare krävs det även att synnerliga skäl föreligger enligt 23 § LUL. I förhållande till de generella förutsättningarna för häktning enligt 24 kap. 1 § RB är de i och för sig tillämpliga för barn, men de nyss beskrivna bestämmelserna ska i första hand tillämpas.

---

¹²² Clevesköld (2022) s. 117.

¹²³ Prop. 1964:10 s. 164

¹²⁴ Clevesköld (2022) s. 119.

¹²⁵ Clevesköld (2022) s. 121. Gällande restriktioner för barn se artikel 37(c) barnkonventionen och RåR 2015:1 s. 1.

¹²⁶ RåR 2006:3 s. 20.

4 Kriminella nätverk

Det övergripande syftet för förarbetena som diskuteras i kapitel 5 uttrycks som att ”säkerställa att den straffrättsliga som aktualiseras vid brott som begås inom ramen för kriminella nätverk är effektiv och att den återspeglar allvaret i brottsligheten.”¹²⁷ I detta kapitel kommer först definitionen av kriminella nätverk att presenteras för att sedan redogöra för problembilden av brottslighet med koppling till kriminella nätverk i Sverige med särskilt fokus på barn i kriminella nätverk, på grund av uppsatsens barnrättsperspektiv.

4.1 Definition

Begreppen *gängkriminalitet*, *organiserad brottslighet*, *kriminella miljöer* och *kriminella nätverk* används i svensk rätt ofta som synonymer för att beskriva brottslighet som har någon form av samverkan inom en struktur.¹²⁸ I denna uppsats kommer främst begreppet *kriminella nätverk* att användas med anledningen att det är det begreppet som förarbetena som diskuteras i kapitel 5 använder sig av.

Begreppet *kriminella nätverk* har ingen legal definition i Sverige och resultaten av de olika försöken till att definiera kriminella nätverk är en väldigt bred definition. Brå definierar begreppet kriminella nätverk som ”såväl självmarkerande grupperingar som mer löst sammansatta nätverk av människor som begår vinningsbrott tillsammans”.¹²⁹ I flertalet förarbeten har det diskuterats ifall en legal definition av kriminella nätverk eller organiserad brottslighet ska införas i svensk rätt. En av anledningarna mot att införa en definition har varit att det är svårt att ge en enhetlig beskrivning av kriminella nätverk då strukturen och brottstypen varierar. Det har ansetts mer ändamålsenligt att ha en bred definition vid lagstiftningsarbetet och ta sikte på de vanliga brottstyperna inom kriminella nätverk, än på gärningspersonens tillhörighet till ett nätverk.¹³⁰

Även om kriminella nätverk och organiserad brottslighet ofta används som synonymer kan en skillnad vara graden av organisation och struktur. Kriminella nätverk har en mer bred definition och används i förarbeten även vid lösare kriminella grupper, till skillnad från organiserad brottslighet.¹³¹ Vidare kommer denna uppsats att ta sin utgångspunkt i enlighet med den breda definitionen av kriminella nätverk som förarbetena och Brå beskriver, vilket kortfattat innebär en typ av samverkan i brott inom en struktur.

4.2 Problembild

---

¹²⁷ Dir. 2020:62, s. 6.

¹²⁸ Se bland annat SOU 2021:68 s. 52 ff.

¹²⁹ Brå, rapport 2020:4 s. 20.

¹³⁰ Se bland annat SOU 2021:68 s. 52 ff.

¹³¹ SOU 2021:68 s. 53.

Sedan år 2002 har Brå, i syfte att redovisa utvecklingen av det anmälda dödliga våldet i Sverige, tagit fram statistik över konstaterade fall av dödligt våld. I dödligt våld inkluderas samtliga fall som anmälts som mord, dråp, barnadråp samt vållande till annans död och terroristbrott där det konstaterats att dödligt våld med stor sannolikhet varit dödsorsaken. Denna årliga granskning används frekvent i förarbeten för att beskriva en ”oroande utveckling” för brott kopplade till kriminella nätverk.¹³² I Brås granskning av konstaterade fall av dödligt våld under 2023 kommer Brå fram till att under 2015–2023 har nivån av antalet fall av dödligt våld legat på en ”klart högre nivå” än tidigare, räknat från år 2002.¹³³

Genom Brås granskningar har även det framgått att det är främst det dödliga skjutvapenvåldet som står bakom ökningen. Andelen konstaterade fall av dödligt våld där skjutvapen använts har gått från 32 procent 2014 till 44 procent 2023. Under denna period har det varit som högst andel under 2022 med 54 procent och som lägst 28 procent under 2016.¹³⁴ Det dödliga skjutvapenvåldet sker främst i den kriminella miljön och det ökade skjutvapenvåldet kan därmed härledas till konflikter inom kriminella nätverk.¹³⁵ I Brås granskning för dödligt våld i den kriminella miljön mellan åren 2005–2017 visas att medianåldern för alla inblandade, både brottsoffret, misstänkta och gärningspersoner blivit yngre.¹³⁶

4.2.1 Den straffande vändningen

Under de senaste åren har fenomenet, som Tham, benämner ”den straffande vändningen”, utvecklas inom den kriminalpolitiska debatten. Fenomenet präglas av bland annat strängare strafflagstiftning.¹³⁷ I doktrin diskuteras olika förklaringarna till den straffande vändningen. Tham nämner att en förklaring kan vara i samhällets politiska-, ekonomiska och kulturella förändringar och att uppfattningar kring brott och straff har förändrats i samhället på grund av det.¹³⁸

Syftet med åtgärderna anses vara att minska brottslighet och de skadliga konsekvenserna.¹³⁹ Andersson och Nilsson förklarar att, till stor del, bärs kriminalpolitiken av olika hot- och problembilder som på något sätt hotar medborgans liv och samhällets ordning. Vidare är kriminalpolitiken ett viktigt politiskt område för att vinna och locka till sig nya väljare.¹⁴⁰

---

¹³² Se bland annat SOU 2021:68 s. 189.

¹³³ Brå (2024) s. 10.

¹³⁴ Brå (2024) s. 16.

¹³⁵ Brå, rapport 2021:8 s. 8 och Sarnecki (2022) s. 33.

¹³⁶ Brå (2024) s. 12.

¹³⁷ Tham (2018) s. 139.

¹³⁸ Tham (2018) s. 142 ff.

¹³⁹ Andersson och Nilsson (2017) s. 7.

¹⁴⁰ Andersson och Nilsson (2017) s. 226 ff.

Brottslighet med kopplingar till kriminella nätverk diskuteras flitigt inom den kriminalpolitiska miljön. Andersson och Nilsson definierar kriminalpolitik som ”politiska åtgärder som har direkt eller indirekt beröring med kriminaliteten i samhället, huvudsakligen genom lagstiftning och genom den verksamhet som bedrivs av polis, åklagarmyndigheter, domstolar och kriminalvård.”¹⁴¹ Straffrätten och straffteoretiska utgångspunkter har traditionellt en central roll vid utformning av åtgärderna, detta då samhällets yttersta maktmedel mot dess medborgare är att föreskriva och döma ut straff för olika gärningar.¹⁴² Asp, Ulväng och Jareborg framställer straffrättens traditionella syften i tre nivåer. För straffsystemets övergripande syfte är allmänprevention centralt där samhället genom straff undertrycker skadliga handlingar på ett allmänt plan.¹⁴³ Asp m.fl. anser vidare att på domsnivå bygger systemet på en slags vedergällningsprincip som har att göra med fördelningen av straffansvar och bestraffning som är beroende på den enskildas beteende. Slutligen på verkställighetsnivå anses systemet grundas på individualprevention då verkställigheten ska anpassas efter individen och motverka påtagligt negativa effekter med betoning av humanitetintresset.¹⁴⁴ Kriminaliseringens symbolfunktion är också viktigt. Genom att kriminalisera en handling utpekas handlingen som socialt förkastlig och det är ett sätt för statsmakten att visa att handlingen inte är förenlig med en önskvärd social ordning.¹⁴⁵

Konsekvenserna av vändningen är bland annat att politiker talar, till allt större grad, om medborgares rädsla och otrygghet. Vidare inom kriminalpolitiken har brottsoffret fått en större plats där medborgarna ställer hårdare krav på åtgärderna mot förövarna, vilket bland annat innebär strängare lagstiftning.¹⁴⁶ Behandlingstanken som tidigare varit centralt inom straffrätt har blivit mindre relevant till fördel för offrets upprättelse där längre straff och allmänt strängare straffrättslig lagstiftning är i fokus.

4.3 Barn i kriminella nätverk

I oktober 2023 publicerade Brå rapporten *Barn och unga i kriminella nätverk* som bland annat undersöker problematiken av barn och unga i kriminella nätverk samt utvecklingen över tid. Frågeställningarna som undersöks är bland annat hur barn och unga involveras i kriminella nätverk och vilka typer av brott som de typiskt utför.¹⁴⁷ Brås rapport baseras i huvudsak på intervjuer

---

¹⁴¹ Andersson och Nilsson (2017) s. 7.

¹⁴² Prop. 1994/95:23 s. 52 f.

¹⁴³ Asp m.fl. (2013) s. 31. Se även Jareborg och Zila (2022) s. 76 f.

¹⁴⁴ Asp m.fl. (2013) s. 31 f.

¹⁴⁵ Asp m.fl. (2013) s. 35.

¹⁴⁶ Tham (2018) s. 139 ff.

¹⁴⁷ Brå, rapport 2023:13 s. 12.

med personer som har varit delaktiga i kriminella nätverk samt en sammanställning av olika typer av kriminalstatistik.¹⁴⁸

I följande avsnitt kommer uppsatsen att ha sin utgångspunkt i denna rapport och resultaten för barn i åldern 15–17 år, vilket är på grund av att uppsatsens frågeställningar endast berör barn omfattade av barnkonventionen skydd samt har ett straffrättsligt ansvar. Brås rapport, med komplettering av andra rapporter från Brå samt litteratur i begränsat omfång, används som utgångspunkt då detta är det materialet lagstiftaren i regel använder sig av för att göra sina bedömningar i förarbeten och genom att utgå ifrån samma material kan en bättre förståelse för lagstiftarens bedömningar bildas.

4.3.1 Inträde

I rapporten från Brå beskrivs barns inträde i det kriminella nätverket som att det, i de flesta fallen, handlar om en situation där barnet accepterar ett uppdrag åt en äldre och att inträdet karaktäriseras som en tydlig begränsning av den yngres handlingsutrymme och en aktiv rekrytering. Majoriteten av de personer som intervjuats uppger att de innan inträdet växt upp i ett utsatts område där nätverket var verksamt, begått brott tidigare samt hade närstående som var delaktiga i kriminella nätverk.¹⁴⁹

Ekonomisk vinning, ofta genom narkotikaförsäljning, anges särskilt som ett motiv till inträdet i kriminella nätverket, både gällande att få en bättre ekonomi samt statusen pengar kan innebära. Skapandet av en kriminell identitet som innebär uppmärksamhet och status och bidrar till en ”adrenalin kick” lyfts fram i rapporten som skäl bakom inträdet. Även en behörighet och väg från utanförskap och destruktiv hemmiljö där behörigheten i kriminella nätverket innebär en bekräftelse, anges som ett motiv.¹⁵⁰

4.3.2 Brottsutveckling och brottslighet

Sedan 1990-talet har antalet dödsoffer minskat och utmärkande är att våld mot och av barn och unga anses ha minskat.¹⁵¹ Statistik från Brå ifrån 2022 visar dock att antalet lagföringsbeslut har ökat gällande barn och att den största minskningen skett för personer mellan 21-29 år.¹⁵² I Brås rapport om unga och barn i kriminella nätverk från 2023 drar Brå slutsatsen, gällande brottsutvecklingen för barn i kriminella nätverk, att för flera brottstyper är det totala antalet misstänkta barn år 2022 fler än under 2012, framför allt vid grova brott. Det har skett en betydande ökning gällande vapenbrott där barn

---

¹⁴⁸ Brå, rapport 2023:13 s. 14 ff.

¹⁴⁹ Brå, rapport 2023:13 s. 23 ff.

¹⁵⁰ Se Brå, rapport 2023:13 s. 39 f.

¹⁵¹ Sarnecki (2022) s. 23.

¹⁵² Brå (2023) s. 14.

är misstänkta där det år 2012 uppgick till 42 personer, medan 2022 var det 336 personer.¹⁵³

Brå klargör i den nyaste rapporten att det ”av flera skäl är vanskligt att utgå från att antalet brottsmisstankar och skäligen misstänka personer speglar brottsutvecklingen” men att statistiken även är i linje med den intervjustudien som gjorts för rapporten. Brå menar därmed att genom en helhetsbild av samtliga underlag ger rapporten en bild av att fler barn begår brott, framför allt grova brott, med kopplingar till kriminella nätverk, i jämförelse med för tio års sedan.¹⁵⁴

Brå kom även fram till i rapporten att de flesta barn som involveras i kriminella nätverk begår flera olika typer av brott och används i bland annat vinstdrivande brottslighet såsom narkotikahandeln och utpressningar, våldsbrott som misshandel och rån samt fridsbrott som olaga hot och ofredande.¹⁵⁵

4.3.2.1 *Strategiska brott*

I SOU 2021:68 och prop. 2022/23:53 (som diskuteras i kapitel 5) anges att ett skäl för en höjning av straffminimum för rånbrottet i 8 kap. 5 BrB är för att det kan anses vara ett *strategiskt brott*.¹⁵⁶ Brå definierar strategiskt brott som ”brott bland debutlagförda ungdomar som predicerar en fortsatt högaktiv brottslighet”.¹⁵⁷

Brås senaste studie kring strategiska brott, som undersöker strategiska brott under 2010-talet, visar att rån var det mest strategiska brott bland pojkar, medan våld eller hot mot tjänsteman gällde för flickor. Brå klargör dock att det är ”relativt få som utvecklar en högaktiv kriminell karriär, oavsett debutbrottet”.¹⁵⁸

Vidare drar Brå slutsatsen att det finns ett minskande förklaringsvärde för undersökning av strategiska brott då majoriteten av högaktiva lagöverträdare i ålder 15–17 år debutlagförs i större utsträckning för andra brott än de som tidigare ansetts som strategiska.¹⁵⁹ Det anses även vara en liten grupp som står för en stor del av brottsligheten och att forskningen kring brottsligheten riskerar att bli snedfördelad.¹⁶⁰

4.3.3 Utträde

---

¹⁵³ Brå, rapport 2023:13 s. 53 f.

¹⁵⁴ Brå, rapport 2023:13 s. 56. Se även Brå, rapport 2017:5 s. 285 ff.,

¹⁵⁵ Brå, rapport 2023:13 s. 46.

¹⁵⁶ SOU 2021:68 s. 189, prop. 2022/23:53 s. 52.

¹⁵⁷ Brå, rapport 2021:5 s. 14

¹⁵⁸ Brå, rapport 2021:5 s. 10.

¹⁵⁹ Brå, rapport 2021:5 s. 40.

¹⁶⁰ Brå, rapport 2021:5 s. 25.

Brå undersöker vidare förutsättningar för barn att lämna kriminella nätverk. Undersökningen grundar sig i intervjuer med gärningspersoner och myndighetspersoner. Angående ifall barnen vill lämna det kriminella nätverket anges det att det i intervjuerna ofta angavs att viljan att lämna uppstår när involveringen innebär ett större pris än vad de eventuella vinsterna är. Vidare anges det också att det upplevs som brist på alternativ att tjäna pengar på annat sätt än genom inträde i kriminella nätverk.¹⁶¹ Alstam och Forkby kommer fram i sin studie, som huvudsakligen använder sig av olika intervjuer med personer som har olika typer av kopplingar till kriminella nätverk¹⁶², att förebilder och ett nytt sammanhang är av stor betydelse för viljan att lämna och möjligheten att kunna se ett liv utanför nätverken.¹⁶³

Frågan av när barn kan lämna kriminella nätverket undersöks även. Flera intervjupersoner upplever att det finns begränsade möjligheter att lämna och att utträden är hårt reglerade. Ett problem med utträde är att nätverket drivs av att barn och unga samlar in pengar och att äldre är beroende av barn och ungas brottslighet och vinstindrivande. Utträde kan anses som ett svek och konsekvenserna kan bli vålds- och hothandlingar mot barnet som försöker lämna. Brå drar en övergripande slutsats att ett barns förutsättning att lämna beror på barnets status och vilka tillfällen som ges, vilket varierar kraftigt mellan nätverken.¹⁶⁴

Att avskräcka barn genom strängare straff och mer ingripande påföljder nämns särskilt kan få betydelse för ett utträde. Flera av de intervjuade uppger att frihetsberövande åtgärder har en avskräckande effekt samt ger tid för mognad och reflektion genom avstånd från det kriminella nätverket. Andra uppger dock att det blivit ”värre” efter frihetsberövandet då deras kontaktnät samt kapacitet ökat under frihetsberövandet.¹⁶⁵

4.3.4 Förslag på åtgärder

De två centrala överväganden som presenteras i Brås rapport från 2023 är, dels att försvåra att exploatera barn och därmed försvaga nätverkens förmåga att begå brott, dels understryker Brå samhällets ansvar över att förebygga och motverka att barn exploateras av kriminella nätverk.¹⁶⁶

Gällande att minska de kriminella nätverks kapacitet genom att försvåra exploateringen av barn menar Brå att deras studier visat att barn rekryteras av äldre, ofta även dem barn, för att minska riskerna för sig själva samt öka förtjänsterna. Brå anser därmed att genom befogenheter, lagstiftning och insatser som är träffsäkra med hänsyn till nätverkens utnyttjande av barn med syfte

---

¹⁶¹ Brå, rapport 2023:13 s. 79 ff.

¹⁶² Alstram och Forkby (2022) s. 139 f.

¹⁶³ Alstram och Forkby (2022) s. 145 f.

¹⁶⁴ Brå, rapport 2023:13 s. 82 ff.

¹⁶⁵ Brå, rapport 2023:13 s. 80.

¹⁶⁶ Brå, rapport 2023:13 s. 95.

att göra det mindre attraktivt att rekrytera barn, kan de kriminella nätverkens kapacitet försvåras. Brå tar bland annat upp att en ”väsentlig” del av möjligheten till rekrytering består i enskilda personers kontaktnät och att det inte är ovanligt att barn utökar sitt kontaktnät vid olika placeringar och anstaltsvistelse. Brå menar därför att det är viktigt att se över kontrollen över barnens relationer till andra barn samt äldre för att se till så att barnen inte fortfarande är i kontakt med nätverket och bygger ut sitt kontaktnät.¹⁶⁷ I dag är dessa möjligheter mycket begränsade. I artikel 12 i barnkonventionen finns ett skydd för barnets integritet och rätt att kommunicera med omvärlden. Brå bedömer dock att begränsningar kan vara befogande och i linje med barnets bästa enligt artikel 3 i barnkonventionen.¹⁶⁸

För det andra identifierade problemområdet, att minska barns utsatthet och skydda barnet mot exploatering av kriminella nätverk, anser Brå att deras studier tyder på att utsattheten för barn är omfattande och att insatser behöver utformas så att de är riktade mot de situationer när de äldre inom nätverken försvagas. Detta då studien har visat att det vid dessa tillfällen är lättare att lämna nätverken utan negativa konsekvenser.¹⁶⁹

---

¹⁶⁷ Brå, rapport 2023:13 s. 95 ff.

¹⁶⁸ Brå, rapport 2023:13 s. 97

¹⁶⁹ Brå, rapport 2023:13 s. 99 ff.

5 Skärpt reaktion för brott i kriminella nätverk

Det har i Sverige under de senaste åren skett intensiva utredningar med flera olika lagändringar som ämnar att minska brottsligheten med koppling till kriminella nätverk och öka tryggheten i samhället. Ett förslag har varit en skärpt straffrättslig reaktion mot brott i kriminella nätverk.¹⁷⁰

I detta kapitel kommer förarbetena SOU 2021:68, prop. 2022/23:53 samt remissinstansernas yttrande, beträffande en skärpt straffrättslig reaktion mot brott i kriminella nätverk diskuteras. Förslagen om en höjning av straffminimum för rån och en utvidgad häktningspresumtion kommer särskilt att utredas ur ett barnrättsperspektiv. Detta för att få en inblick i hur barnets bästa och barns rättigheter beaktas i lagstiftningsarbetet och ifall lagstiftaren uppfyller de krav som ställs ur ett barnrättsperspektiv.¹⁷¹

5.1 Beredning av lagändringarna

Vid regeringssammanträde den 11 juni 2020 beslutades att en utredning behövdes för att utreda och lämna förslag till ändringar för åtgärder mot brott i kriminella nätverk. I kommittédirektivet anses det finnas ett behov av en utredning av olika straffrättsliga åtgärder då det finns en oroande utveckling av våldsbrott och allt fler unga utnyttjas med kopplingar till kriminella nätverk. En kartläggning av utvecklingen, både av brotten och tillvägagångssätten för brottslighet med kopplingar till kriminella nätverk, behövs enligt direktivet.¹⁷² Syftet med utredningen, enligt direktivet, är att ”säkerställa att den straffrättsliga lagstiftningen som aktualiseras vid brott som begås inom ramen för kriminella nätverk är effektiv och att den återspeglar allvaret i brottsligheten.”¹⁷³

Uppdraget som ges av direktivet omfattar att utreda och förslå ändringar för en skärpt och mer effektiv straffrättslig reglering mot brott i kriminella nätverk. Ett brott som särskilt nämns är rån då, enligt direktivet, brottet har ett särskilt oroande utveckling av fler anmälda personrån mot barn. Brottsens karaktär har även blivit alltmer kränkande med förnedringsinslag. Utredningen ska därför undersöka om den nuvarande straffskalan återspeglar brottets allvar, med tanke på utvecklingen och dess koppling till kriminella nätverk.¹⁷⁴

---

¹⁷⁰ Dir. 2020:62.

¹⁷¹ Se avsnitt 1.5.

¹⁷² Dir. 2020:62 s. 6 ff.

¹⁷³ Dir. 2020:62, s. 6.

¹⁷⁴ Dir. 2020:62 s. 6 ff.

I direktivet ges utredarna uppdraget att bedöma behovet av en ändring av häktningspresumtionen i 24 kap. 1 § 2 st § RB så att häktning presumeras vid allvarlig brottslighet, som begås inom ramen för kriminella nätverk. Syftet enligt direktivet är att de brottsbekämpande myndigheterna i fler fall ska kunna häkta personer i nära anslutning till brott som begåtts med koppling till kriminella nätverk för att effektivt kunna utreda brotten.¹⁷⁵

I betänkandet SOU 2021:68 *Skärpta straff för brott i kriminella nätverk* av gängbrottsutredningen, som tilldelades uppgiften av direktivet nyss genomgått, presenteras utredningen kring den allmänna problembeskrivningen av brottslighet kopplat till kriminella nätverk. Definitionen av kriminella nätverk som utredningen i betänkandet använder sig av är väldigt bred samt lik den som presenterats i avsnitt 4.1. Begreppet kriminella nätverk anses inte ha någon bestämd eller legal definition och betänkandet refererar till både Brås och Polismyndighetens definitioner som kortfattat definierar begreppet som kriminella aktörer som samverkar i brott i någon typ av gruppering som kan vara mer eller mindre löst sammansatt.¹⁷⁶

Utgångspunkterna som utredaren har för betänkandet och utformningen för deras förslag är att ”straffskalan för respektive brottstyp ska spegla brottets allvar med beaktande av samhällsutvecklingen”.¹⁷⁷ De har däremot inte grundat bedömningen på vilka effekter på brottsligheten en högre straffnivå kan innebära. Fokus ligger i stället på proportionalitet och ekvivalens inom straffsystemet.¹⁷⁸

Utredaren redogör för de ungas roll i kriminella nätverk i betänkandet. Bland annat, enligt kontakt med Polismyndigheten, riskerar allt yngre personer i utsatta områden att involveras i nätverken. Vidare rapporterar Polismyndigheten att majoriteten av kriminella nätverk i Stockholmsområdet kontinuerligt involverar ungdomar under 16 år i deras brottsliga verksamhet. De uppgifter som barnen utför är väldigt olika från olika nätverk och är allt ifrån att spana efter polis till att transportera vapen. De kriminella nätverken utnyttjar barn bland annat på grund av straffreduktioner eller för att de inte är straffmyndiga. De barn som involveras är främst pojkar, men även allt fler flickor involveras.¹⁷⁹

5.2 Skärpt straff för rån

---

¹⁷⁵ Dir. 2020:62 s. 13 f.

¹⁷⁶ SOU 2021:68 s. 53 f.

¹⁷⁷ SOU 2021:68 s. 19.

¹⁷⁸ SOU 2021:68 s. 19 f.

¹⁷⁹ SOU 2021:68 s. 93 ff.

Ett brott som anses vara i behov av en utredning gällande straffskärpning enligt utredaren i betänkandet är rån.¹⁸⁰ Nedan kommer brottet att kortfattat presenteras för att sedan gå igenom förslaget från utredningen i betänkandet. Vidare redogörs flertalet remissinstansers yttrande och invändningar mot förslaget, särskilt ur ett barnrättsperspektiv. Regeringens svar i efterkommande proposition presenteras samt resultatet av förslaget.

5.2.1 Om rånbrottet

Rån regleras i 8 kap. 5 § BrB och omfattar tre olika situationer, stöldfallet, motvärnsfallet och utpressningsfallet. Stöldfallet innebär att rån föreligger vid stöld genom råntvång, vilket är våld å person eller genom hot som innebär eller framstår som trängande fara. Stöld avser gärningar som omfattas av 8 kap. 1 §, 2 § eller 4 § BrB. Vid motvärnsfallet har gärningspersonen gjort sig skyldig till stöld och anträffats på bar gärning och använder då råntvång för att hindra någon att ta tillbaka det stulna. Slutligen omfattar utpressningsfallet fall där en person tvingas genom råntvång till en handling eller underlåtenhet som innebär vinning för gärningspersonen och skada för den tvingande.¹⁸¹ Även 29 kap. 2 § BrB är betydelsefullt vid rån för vad som anses som försvårande omständigheter då det vid bedömningen av straffvärdet särskilt ska beaktas. Det finns även motsvarande för förmildrande omständigheter i 29 kap. 3 § BrB.

Rån har blivit utpekad som det mest strategiska brottet bland pojkar i åldern 15–17 år under 2010-talet av Brå.¹⁸²

5.2.2 SOU 2021:68

Betänkandet *SOU 2021:68 Skärpta straff för brott i kriminella nätverk* betonar vikten av att använda strängare straffskalor för vanliga brott inom kriminella nätverk som ett sätt för att belysa allvaret av sådan brottslighet. Vidare anses det vara den åtgärd som i första hand bör användas av lagstiftaren för att möta problembilden som utredningen identifierat.¹⁸³

En skärpning av ett brotts straffskala kan göras genom en höjning av straffminimum- och/ eller straffmaximum. Den straffbara handlingens straff utgår ifrån brottets straffskala och det exakta straffvärdet bestäms sedan utifrån en bedömning av omständigheterna i det enskilda fallet, vilket går att utläsas av 29 kap. BrB. I 29 kap. 2 § BrB anses försvårande omständigheter bland annat vara stor hänsynslöshet, led i en brottslighet som utövats i organiserad form samt utnyttjande av numerärt överläge. Förmildrande omständigheter anses enligt 29 kap. 3 § BrB inkludera nedsatt förmåga att kontrollera sitt handlande och ifall handlandet stått i samband med bristande utveckling,

---

¹⁸⁰ SOU 2021:68 s. 174 f.

¹⁸¹ Friberg, Sandra, *Brottsbalk (1962:700)* 8 kap. 5 §, Lexino, 1 januari 2021 (JUNO).

¹⁸² Brå, rapport 2021:5 s. 6 f. Se avsnitt 4.3.2.1.

¹⁸³ SOU 2021:68 s. 173 f.

erfarenhet eller omdömesförmåga. 29 kap. 7 § BrB stadgar att barns ålder även ska beaktas vid straffmätningen.¹⁸⁴

I betänkandet bedöms det lämpligaste sättet för att betona allvaret för brott som förekommer i kriminella nätverk vara en höjning av straffskalans straffminimum. Det huvudsakliga skälet är att en höjning av straffminimum är det mest omedelbara sättet att höja straffnivån för en brottstyp. Angående höjningarnas storlek anser utredaren att brottets allvar ska vara styrande, men storleken på höjningen bör stå i relation till den befintliga straffskalan. Det behövs även göras en jämförelse med andra brottstyper på motsvarande nivå för att säkerställa kraven på proportionalitet och ekvivalens. Slutligen krävs en bedömning av ifall den skärpta straffskalan kan motiveras utifrån att det är vanligt förekommande i kriminella nätverk samt andra sammanhang utan anknytning till kriminella nätverk.¹⁸⁵

De brottstyper som identifierats i utredningen som bör omfattas av en straffskärpning är brott som består i våld eller hot eller sådan brottslighet som utgör ett led i vinningsbrottslighet. Ett centralt brott som identifierats är rån och utredaren i betänkandet föreslår att minimistraffet för rån höjs från fängelse i ett år till fängelse i ett år och sex månader. En höjning av minimistraff för rån motiveras genom att det kan anses vara ett strategiskt brott bland unga med kopplingar till kriminella nätverk och då en indikation på fortsatt kriminalitet. Detta baseras på kontakt med Polismyndigheten och rapporter från Brå.¹⁸⁶ I rapporterna från Brå som betänkandet refererar till är rån ett av de brott som starkast indikerar en fortsatt lång eller intensiv brottskarriär för unga pojkar.¹⁸⁷

Det framgår även av utredningen att personrånen har ökat, framför allt mot barn där gärningspersonerna ofta själva är barn eller unga. Genomförandet av rån är ofta alltmer elakartade än tidigare, specifikt gällande användning av vapen. Vidare bedöms det finnas skäl att bemärka skillnaden i integritetskränkningen mellan rån och andra förmögenhetsbrott. Skillnaden kan ses i att det vid rån sker generellt en större kränkning av brottsoffret då brottet kan medföra en stor rädsla hos brottsoffret att gå ut som i sin tur begränsar rörelsefriheten. Detta är ofta en större kränkning än förmögenhetsskadan. Det är även svårt för en enskild person att skydda sig mot rån. Sammanfattningsvis bedömer utredaren i betänkandet att det finns tillräckliga skäl att höja minimistraffet för rån till fängelse i ett år och sex månader.¹⁸⁸

Gällande konsekvenserna av straffskärpningen för lagöverträdare i åldersgruppen 15 till 17 år bedöms det att förslagen inte i lika stor utsträckning

---

¹⁸⁴ Se avsnitt 3.1.1

¹⁸⁵ SOU 2021:68 s. 175 f.

¹⁸⁶ SOU 2021:68 s. 174 ff.

¹⁸⁷ SOU 2021:68 s. 189 som hänvisar till Brå, rapport 2011:21 och Brå, rapport 2021:5.

¹⁸⁸ SOU 2021:68 s. 187 ff.

kommer medföra fler och längre fängelsestraff som för vuxna. Däremot bör förslaget resultera i en strängare reaktion, framför allt genom att en mer ingripande ungdomspåföljd ibland behövs väljas.¹⁸⁹ I kapitel 3 redogjordes barnets särskilda ställning inom straffrätten och de särbehandlande bestämmelser i förhållande till påföljdsvalet. Vid en straffskärpning av minimistraff för rån från ett år fängelse till ett år och sex månader kan i det i flera fall utesluta ungdomstjänst som ensam påföljd. Även vid kombination av ungdomsvård och ungdomstjänst kan en höjning av straffminimumen påverka möjligheten att välja det som påföljd. Utredningen kommer fram till att om ungdomsvård eller ungdomstjänst i fler fall inte kommer kunna väljas som påföljd, kommer det förmodligen leda till att fler barn döms till ungdomsövervakning eller slutet ungdomsvård.¹⁹⁰

5.2.3 Remissvar över SOU 2021:68 och regeringens bedömning i prop. 2022/23:53.

Regeringen bedömer i prop. 2022/23:53, tillsammans med majoriteten av remissinstanserna att det, i linje med betänkandet, finns ett behov av strängare straffrättslig lagstiftning mot brott som begås i kriminella nätverk.¹⁹¹

Barnombudsmannen saknar dock uppgifter om och bedömningar av barnets bästa i enlighet med artikel 3 i barnkonventionen i förhållande till vilka konsekvenser straffskärpningarna kan förväntas få för barn och barns rättigheter. Gällande artikel 3 i barnkonventionen belyser Barnombudsmannen barnrättskommitténs allmänna kommentar om att barnets bästa vid minderåriga lagöverträdare är rehabilitering och reparativ rättvisa. Dessa syften behöver ersätta rättskipningens mer traditionella syften som att undertrycka och bestraffa.¹⁹²

I propositionen uppmärksammar regeringen detta genom att nämna att Barnombudsmannen efterfrågat på vilket sätt barnets bästa har beaktats i utredningen, men besvarar aldrig frågan direkt.¹⁹³ Regeringen förtydligar i förhållande till den kritiken betänkandet fått för brist av analys av praxis och effekter, att de anser att betänkandet presenterat ett bra underlag som möjliggör dessa bedömningar. Vidare menar regeringen att utformningen av straffskalor

---

¹⁸⁹ SOU 2021:68 s. 441 ff.

¹⁹⁰ SOU 2021:68 s. 442 f. Se avsnitt 3.1.1 för en närmare beskrivning av barns skyddsintresse mot ingripande straffåtgärder.

¹⁹¹ Prop. 2022/23:53 s. 36. För remissinstanser som instämde i utredningens bedömning se bl. a Attunda tingsrätt remissyttrande Dnr TAA 2021/481 D51 (2021-11-30) s. 1, Åklagarmyndigheten remissyttrande Dnr ÅM2021-1585 (2021-11-29) s. 2 och Polismyndigheten remissyttrande Dnr A491.256/2021 (2021-11-26) s. 1.

¹⁹² Barnombudsmannen remissyttrande Dnr BO 2021-0254 (2021-11-22) s. 1 ff., Barnrättskommittén, CRC/C/GC/14 punkt 28.

¹⁹³ Prop. 2022/23:53 s. 52 f.

främst avgörs av kriminalpolitiska bedömningar av hur allvarligt samhället ser på brottsligheten.¹⁹⁴

Ett tydliggörande av vad utredningen avser med begreppen unga och ungdomar är något som Barnombudsmannen anser vara önskvärt i det fortsatta lagstiftningsarbetet då personer under 18 år har andra rättigheter än personer över 18 år enligt barnkonventionen.¹⁹⁵ Detta är dock inget som nämns i propositionen och begreppet ”unga” används genomgående i propositionen utan en mer tydlig definition.

I remissvaret från Brå förtydligas att rapporterna från Brå som betänkandet tagit upp även visar att rån också ofta begås av barn och unga som inte fortsätter med en lång kriminellkarriär. Barn och unga som lagförs för ett strategiskt brott innefattar även många så kallade låg-risk ungdomar som oftast inte fortsätter sin brottslighet. De lyfter även fram att forskning har visat att för låg-risk ungdomar kan en stark reaktion från samhällets sida, bland annat i form av straffskärpningar, innebära en högre risk för fortsatt kriminalitet än en mindre stark reaktion. Brå påminner även om att det saknas empiriskt stöd för att strängare straff skulle medföra minskad brottslighet.¹⁹⁶

Regeringen besvarar detta genom att hänvisa till samma rapporter från Brå som betänkandet gjorde i förhållande till brottsutvecklingen som skett för rånbrottet bland unga.¹⁹⁷ Regeringen anser att Brås rapporter och utredarens kontakter med bland annat Polismyndigheten tyder på att för unga lagöverträdare med kopplingar till gäng är personrån ett strategiskt brott och att inte sällan fortsätter de i kriminella nätverk med annan brottslighet. För speciellt pojkar, indikerar rån en fortsatt lång eller intensiv brottskarriär. Mot bakgrund av detta menar regeringen att utvecklingen av personrån av och mot barn och unga är extra oroande. Regeringen bedömer det som rimligt att även unga myndiga ska få ett straff som står i rimlig proportion till brottets allvar, speciellt vid allvarliga brott som rån och höjningen anses rimligt. De nämner däremot inte omyndiga lagöverträdare.¹⁹⁸

Flera instanser, bland annat Hovrätten för Västra Sverige och Åklagarmyndigheten, uttrycker att rån kan ha en mycket skiftande karaktär och ett vanligt brott även utan anknytning till kriminella nätverk och ifrågasätter behovet utifrån den eventuella effekten av höjningen av straffminimum. Vidare anser instanserna att det måste belysas hur det kommer påverka gärningspersoner

---

¹⁹⁴ Prop. 2022/23:53 s. 39.

¹⁹⁵ Barnombudsmannen remissyttrande Dnr BO 2021-0254 (2021-11-22) s. 2.

¹⁹⁶ Brå remissyttrande Dnr 0298/21 (2021-11-30) s. 3 ff.

¹⁹⁷ Prop. 2022/23:53 s. 52.

¹⁹⁸ Prop. 2022/23:53 s. 52 ff.

utanför kriminella nätverk, speciellt med tanke på att unga ofta begår brottet.¹⁹⁹

Regeringen anser däremot att de skälen som finns för en höjning av straffminimum för rån, som integritetskränkningen och förhållandet till annan brottslighet, även är gällande för rån som begås utan koppling till kriminella nätverk. Straffskalan har varit oförändrad sedan år 1965 medan närliggande brotts straffskalor har höjts och i förhållande till brottsutvecklingen anser regeringen att det är rimligt och proportionerligt att höja straffminimum för rån även för de gärningspersoner som begår brottet utan anknytning till kriminella nätverk. Detta gäller även i förhållande till unga myndiga lagöverträdare.²⁰⁰

5.2.4 Resultat av lagförslaget

I propositionen stämmer regeringens förslag överens med betänkandets förslag om att höja straffminimum för rån från fängelse i ett år till fängelse i ett år och sex månader.²⁰¹ Justitiekommittén ställde sig bakom regeringens förslag och lyfte då särskilt fram att straffskalan varit oförändrad länge i förhållande till andra närliggande brott, brottsutvecklingen och brottstypens roll som ett strategiskt brott.²⁰² Riksdagen biföll utskottets förslag och lagändringen trädde i kraft den 1 juli 2023 och återfinns i 8 kap. 5 § BrB.²⁰³

5.3 En utvidgad presumtion för häktning

I betänkandet presenterar utredaren ett förslag på en utvidgad häktningspresumtion. I avsnitt 3.1.2.1 redogjordes de generella häktningsreglerna enligt huvudregeln i 24 kap. 1 § RB och i avsnitt 3.1.2 presenterades särregleringen för att häkta barn. Följande avsnitt kommer att gå igenom SOU 2021:68 för att sedan belysa flertalet remissinstansers yttrande och invändningar mot betänkandets förslaget, särskilt ur ett barnrättsperspektiv. Regeringens svar i efterkommande proposition presenteras samt slutligen resultatet av förslaget.

5.3.1 SOU 2021:68

Utredaren inleder betänkandet med att ta upp två skäl till att utreda möjligheten till att utöka häktningsmöjligheterna. För det första för att det i direktivet anges finnas ett behov av att i fler fall kunna häkta misstänkta personer i nära anslutning till att brotten begås. Detta så att de brottsbekämpande myndigheterna ska effektivt kunna utreda brotten i kriminella nätverk. Det andra skälen som tas upp är att för personer i kriminella nätverk finns det en påtaglig risk för fortsatt brottslighet under målets handläggning och genom att utöka

---

¹⁹⁹ Se bl.a Hovrätten över Västra Sverige remissyttrande Dnr 2021/0003-28 (2021-11-29) s. 2 och Åklagarmyndigheten remissyttrande Dnr ÅM2021-1585 (2021-11-29) s. 2.

²⁰⁰ Prop. 2022/23:53 s. 52 f.

²⁰¹ Prop. 2022/23:53 s. 46.

²⁰² Bet 2022/23:JuU8 s. 10.

²⁰³ Rskr 2022/23:179.

möjligheterna för häktning kan det fungera brottsförebyggande.²⁰⁴ Förslaget som betänkandet lägger fram är att häktningspresumtionen i 24 kap. 1 § RB ska ändras så gränsen för när presumtionen är tillämplig sänks från att brottet inte ska ha föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år till att brottet inte ska ha föreskrivit lindrigare straff än ett år och sex månader.²⁰⁵

Vidare diskuteras häktning av unga lagöverträdare och barnkonventionen redogörs för, särskilt att konventionen utgör ett extra skydd för barn. Utredaren bedömer att presumptionsreglen inte direkt kan tillämpas på unga lagöverträdare på grund av att andra bestämmelser har företräde samt strafflätnader. Det anses därmed finnas ett relativt stort utrymme för att inte häkta ett barn oavsett hur presumptionsreglen uttrycks.²⁰⁶

Fortsättningsvis i betänkandet redogörs för de brott som omfattas av dåvarande häktningspresumtion och vilka som hade kunnat komma att omfattas, även i förhållande ifall förslagen som betänkandet tidigare framfört gällande strängare straff går igenom. Utredaren kommer fram till att ifall de två brott som skulle omfattas både ifall deras förslag för strängare straff går igenom och ifall häktningspresumtionen sänks till minimumstraff ett år och sex månader är rån och grov misshandel. Dessa brott har tidigare i utredningen utpekats som allvarlig brottslighet med anknytning till kriminella nätverk.²⁰⁷

Gällande att rån och misshandel även begås i andra sammanhang utan anknytning till kriminella nätverk görs bedömningen att de till mesta del begås utanför kriminella nätverk, men utredaren menar att oavsett vilket sammanhang som brottet begås i är det oftast en betydande kränkning av brottsoffret. Kränkningen kan visa sig på så sätt att offret inte vågar gå ut på grund av brottet, vilket kan anses motverkas om gärningspersonen i ett tidigt skede blir frihetsberövad. Utredaren gör därför bedömningen att det finns skäl att även på ett allmänt plan fästa större vikt vid risken för fortsatt brottslighet vid rån och grov misshandel.²⁰⁸

5.3.2 Remissvar över SOU 2021:68 och regeringens bedömning i prop. 2022/23:53

Flera remissinstanserna tillstryker eller kommer inte med några invändningar, bland annat Brottsoffermyndigheten, Ekobrottsmyndigheten och Helsingborgs kommun.²⁰⁹ Polismyndigheten betonar att häktning roll är en viktig straffprocessuellt tvångsmedel för att bedriva effektiva och framgångsrika

---

²⁰⁴ SOU 2021:68 s. 407.

²⁰⁵ SOU 2021:68 s. 422.

²⁰⁶ SOU 2021:68 s. 415 f.

²⁰⁷ SOU 2021:68 s. 422 ff.

²⁰⁸ SOU 2021:68 s. 426 f.

²⁰⁹ Se bl.a. Brottsoffermyndigheten remissyttrande Dnr 08253/2021 (2021-10-27) s. 1, Ekobrottsmyndigheten remissyttrande Dnr EBM2021-582 (2021-11-24) s. 1 och Helsingborg kommun remissyttrande Dnr 00557/2021 (2021-11-03) s. 2.

förundersökningar, särskilt när det är fråga om personer i kriminella nätverk.²¹⁰

Åklagarmyndigheten och Barnombudsmannen saknar däremot en analys av konsekvenserna för misstänkta barn.²¹¹ Barnombudsmannen efterfrågar särskilt en tydlig analys av vilka konsekvenser utredningens förslag kan få för barn och barns rättigheter enligt barnkonventionen. Vidare hänvisar Barnombudsmannen till tidigare tillfällen när de har framfört synpunkter för häktning av barn, bland annat Barnombudsmannens remissvar till Justitieutskottet 2 februari 2021 (dnr BO2020-0386). Även vid detta tillfälle understryker Barnombudsmannen att det är en väldigt ingripande åtgärd för ett barn att häktas. Remissvaret hänvisar även till artikel 37 i barnkonventionen och att Barnrättskommittén uppmanat Sverige att verka för alternativ till frihetsberövande och häktningar samt att säkerställa att frihetsberövande endast används som en sista utväg.²¹² Lunds tingsrätt anser att en utvidgning av presumtionsreglen är en särskilt ingripande åtgärd och att det är svårt att få en överblick av konsekvenserna.²¹³

Regeringen besvarar invändningarna genom att redogöra för artikel 37 i barnkonventionen och hur häktning endast ska användas som en sista utväg och för kortast lämpliga tid gällande barn. Vidare menar regeringen att presumtionsreglen i 24 kap. 1 § 2 st. RB ”är i för sig tillämplig även på unga misstänka”, men att bestämmelsen inte kan tillämpas enligt sin ordalydelse. Detta på grund av att 23 § LUL ställer krav på synnerliga skäl för häktning, 24 kap. 4 § 1 st RB om betryggande övervakning samt ungdomsreduktionen i 29 kap. 7 § BrB. Vidare förklarar regeringen att förslaget inte innehåller någon ändring av dessa regler och att de är eniga med att häktning är en särskilt ingripande åtgärd för barn och att det finns särskilt skydd i form av bland annat barnkonventionen som ska beaktas.²¹⁴

Lunds universitet (Juridiska fakulteten) ifrågasätter förslaget med hänvisning till proportionalitetsprincipen. Instansen anser att en generell regel som utvidgar presumtionsreglen går långt utöver vad som är nödvändigt i förhållande till bekämpningen av kriminella nätverk. Särskilt då utvidgningen omfattar betydligt fler som begår brott utan anknytning till kriminella nätverk, speciellt för grov misshandel. Lunds universitet (Juridiska fakulteten) anser inte heller att utredningen har framfört tillräckliga argument för behovet av att rån skulle

---

²¹⁰ Polismyndigheten remissyttrande Dnr A491.256/2021 (2021-11-26) s. 3 f.

²¹¹ Barnombudsmannen remissyttrande Dnr BO 2021-0254 (2021-11-22) s. 3, Åklagarmyndigheten remissyttrande Dnr ÅM2021-1585 (2021-11-29) s. 10.

²¹² Barnombudsmannen remissyttrande Dnr BO 2021-0254 (2021-11-22) s. 3 f.

²¹³ Lunds tingsrätt remissyttrande Dnr TLU 2021/10/7 (2021-11-30) s. 3.

²¹⁴ Prop. 2022/23:53 s. 124 ff.

omfattas av presumptionsreglen, utan främst hänvisat till brottets roll som ett strategiskt brott.²¹⁵

Regeringen bedömer däremot att det finns utrymme och skäl att utvidga häktningpresumtionen samt att det framstår som en proportionerlig åtgärd. Detta mot bakgrund av brottsutvecklingen, en strängare syn på viss allvarlig brottslighet och de förändringar som skett i fråga om reglerade straffnivåer. Angående brottsutvecklingen hänvisar regeringen till en oroande brottsutveckling av hot- och våldsbrott, bland annat genom skjutvapen och sprängningar med kopplingar till kriminella nätverk som ställer högre krav på de brottsbekämpande verksamheterna. Vidare menar regeringen att en strängare syn på brottslighet som riktar sig mot någons liv, hälsa eller trygghet uttrycks i senare års lagstiftning, exempelvis genom skärpning av straff för mord, grov misshandel och grovt rån.²¹⁶

5.3.3 Resultat av lagförslaget

Regeringens förslag i propositionen överensstämmer med betänkandets och föreslår att presumtionen för häktning ska utvidgas. Ändringen innebär att ifall det inte föreskrivits ett lindrigare straff än fängelse ett år och sex månader så ska häktning presumeras om det inte är uppenbart att skäl till häktning saknas. Tidigare gällde att minimistraffet var två år för att presumtionen skulle aktualiseras.²¹⁷ I sitt betänkande ställde sig Justitieutskottet bakom regeringens förslag och ansåg att utvidgningen var acceptabelt vid en proportionalitetsbedömning enligt samma argument som regeringen anfört.²¹⁸ Riksdagen biföll utskottets förslag och lagändringen trädde i kraft den 1 juli 2023 och återfinns i 24 kap. 1 § 2 st. RB.²¹⁹

5.4 Lagförslag under utredning

I följande avsnitt presenteras två separata lagstiftningsarbeten som är under utredning. Lagstiftningsarbetena handlar båda om en förändring av tillämpningen av straffrättsliga bestämmelser för barn. Uppsatsen kommer endast ta upp förslagen i begränsat omfång på grund av brist av utrymme och de förslagen som har valts att redogöras för har valts på grund av relevans till uppsatsens frågeställning och dess påverkan det kan ha för tillämpningen av de nyligen genomgångna lagändringarna.

5.4.1 SOU 2023:44 – En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga

---

²¹⁵ Lunds universitet (Juridiska fakulteten) remissyttrande Dnr V 2021/2471 (2021-11-29) s. 5 ff.

²¹⁶ Prop. 2022/23:53 s. 127 ff.

²¹⁷ Prop. 2022/23:53 s. 126.

²¹⁸ Bet. 2022/23:JuU8 s. 21.

²¹⁹ Rskr. 2022/23:179.

I november 2021 beslutade regeringen att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för lagöverträdare under 18 år. I uppdraget ingick att föreslå lämpliga förändringar.²²⁰ I augusti 2023 presenterades betänkandet av Utredningen om frihetsberövande påföljder för unga SOU 2023:44.²²¹ I betänkandet föreslås stora ändringar för frihetsberövade barn. Huvudförslaget är att i de fall en frihetsberövande påföljd inte kan undvikas för barn ska påföljden bestämmas till fängelse. Samtidigt ska påföljden slutna ungdomsvård tas bort och Kriminalvården ska ansvara för verkställigheten i stället för SiS.²²²

I dagsläget särbehandlas barn vid straffmätningen och påföljdsvalet (se kapitel 3). Utredningen bedömer dock att det finns ett behov av att göra förändringar i de frihetsberövande påföljderna för barn. Ett skäl som presenteras är att samhället och brottsligheten har förändrats på flera sätt sedan påföljden slutna ungdomsvård infördes för mer än 20 år sedan. Det har skett en ökning av allvarig brottslighet bland barn och unga, särskilt med kopplingar till kriminella nätverk. SiS står inför stora utmaningar att säkerställa verkställighet av påföljder under trygga former och kravet på samhällsskydd har ökat under senare år, vilket påverkar hur verkställigheten bör utformas. I betänkandet synliggörs även de senaste årens ändringar som har ökat strafftiderna för barn och den politiska samsynen om behovet av strängare kriminalpolitik som förmodligen kommer innebära längre strafftider även framöver.²²³

Motivet bakom att Kriminalvården ska ta över ansvaret för frihetsberövande barn är att behovet av samhällsskydd och flexibilitet samt av stöd och kontroll vid verkställighet efter villkorlig frigivning. Angående behovet av samhällsskydd är utredningens bedömning att, för att minska risken för rymningar och öka tryggheten för intagna och personal, Kriminalvården har bättre förutsättningar för sådana utmaningar. Kriminalvården anses också kunna tillgodose flexibilitet under verkställigheten i större utsträckning än SiS. Detta med hänsyn till att många barn kommer börja verkställigheten av påföljden innan 18 år, men hinna bli betydligt äldre och anses som vuxna inom rättsväsendet under verkställigheten. Utredningen anser att Kriminalvården har bättre flexibilitet att flytta personer som fyller 18 år till en avdelning för vuxna. Detta skulle innebära att barn endast är intagna med andra barn.²²⁴

I betänkandet sker även en bedömning vad som anses vara bäst för barnet med hänsyn till barnkonventionens bestämmelser. Utredaren anser att vid barnets bästa bör det avgörande vara att varje barn blir bemött med respekt och att verkställigheten tillgodoser det behov barnet har, bland annat vård och behandling. I bedömningen synliggörs argumentet att slutna ungdomsvård kan

---

²²⁰ Dir. 2021:99

²²¹ SOU 2023:44

²²² SOU 2023:44 s. 280.

²²³ SOU 2023:44 s. 264 ff.

²²⁴ SOU 2023:44 s. 276 ff.

vara en bättre påföljd för barn bland annat på grund av att SiS har ett tydligt vårdperspektiv. Bedömningen lyfter även fram ett Kriminalvårdens tydlighet och struktur kan vara till barnets bästa. Det utredningen kommer fram till är att det inte finns något stöd för att varken slutna ungdomsvård eller fängelse skulle vara en bättre påföljd för barn än det andra alternativet. Det viktigaste för barnets bästa, enligt utredaren, är att fokuset bör ligga på att välja den påföljd ”där det finns bäst förutsättningar för att skapa ett innehåll i verkställigheten som tillgododrar barns rättigheter och behov samt samhällets krav på samhällsskydd och på att minska risken för att den unge återfaller i brott”.²²⁵

Förslaget som presenterades ovan skickades för remiss i september 2023 och remissinstanserna hade fram till december 2023 för att inkomma med remissvar.²²⁶ Regeringen har ännu inte publicerat en proposition.

5.4.1.1 Kritik mot förslaget

Majoriteten av remissinstanserna som har ett särskilt uppdrag att skydda barns rättigheter avstyrker betänkandets huvudförslag om att barn ska verkställa frihetsberövande påföljd i fängelse under Kriminalvårdens regi. UNICEF Sverige anser att betänkandets förslag är ”otillräckliga och riskerar att kraftigt försämra frihetsberövande barns rättigheter”.²²⁷ Barnombudsmannen anser att, utifrån ett barnrättsligt perspektiv, krävs det fler förebyggande åtgärder samt utveckling av verksamheten vid de särskilda ungdomshemmen, inte fler repressiva åtgärder som betänkandets förslag innehåller. Barnombudsmannen lyfter särskilt att barn särbehandlas i rättssystemet av en anledning. Barns utveckling skiljer sig ifrån vuxnas och barn har generellt en sämre förmåga att förstå konsekvenserna av sitt handlande samt att barn tar större skada av frihetsberövande.²²⁸ Rädda Barnen avstryker samtliga förslag i utredningen och påpekar särskilt problematiken i att det pågår flera utredningar och åtgärder kopplade till de frågor som den aktuella utredningen hanterar samtidigt. Rädda barnen anser att uppdelningen gör det svårt att bedöma förslagen utifrån ett helhetsperspektiv och konsekvenserna blir svåruppskattade. Vidare riskerar detta angreppssätt påverka hur barns rättigheter kan säkerställas och kan i slutändan innebära ”kränkningar av barns rättigheter som är oacceptabla i en rättsstat”.²²⁹

Flera remissinstanser understryker att det krävs en reform av SiS och av tvångsvården för barn i allmänhet.²³⁰ Rädda Barnen lägger fram ett eget förslag för en reformerad tvångsvård där utgångspunkterna ska vara ”barnets

---

²²⁵ SOU 2023:44 s. 284.

²²⁶ Ju2023/01830

²²⁷ UNICEF Sverige remissyttrande (2023-12-14) s. 1.

²²⁸ Barnombudsmannen remissyttrande Dnr BO 2023-0234 (2023-12-14) s. 1 ff.

²²⁹ Rädda Barnen remissyttrande (2023-12-14) s. 1.

²³⁰ Se bland annat Barnrättsbyrån remissyttrande (2023-12-12) s. 2, UNICEF Sverige remissyttrande (2023-12-14) s. 2 och Institutet för mänskliga rättigheter remissyttrande Dnr 1.1.2-426-2023 (2023-12-14) s. 3 f.

rättigheter, evidens och beprövad erfarenhet samt barns delaktighet.”²³¹ Vidare anser Rädda barnen att vid insatser riktade mot barn bör fokus vara på rehabilitering, stöd och behandling, vilket är ett starkt argument mot fängelsestraff.²³²

I flertalet remissvar kritiserar remissinstanser beredningen av utredningens förslag.²³³ Detta då regeringen, innan remisstiden för remissinstanserna löpt ut och därmed inte haft möjlighet att gå igenom samtliga yttrande, gav Kriminalvården ett uppdrag att förbereda inrättandet av särskilda enheter inom Kriminalvården för barn. I uppdraget till Kriminalvården uppger regeringen att de avser att lämna en proposition till riksdagen där betänkandes förslag om att inrätta fängelse för barn inom Kriminalvården ska godkännas.²³⁴ Barnombudsmannen understryker i sitt remissvar beredningskravet i 7 kap. 2 § RF och att syftet med kravet är att förslag ska bli allsidigt belysta med klarlagda konsekvenser, vilket ökar kvaliteten på regeringens och riksdagens arbete. Därmed gynnas demokratin, rättssäkerheten och effektiviteten.²³⁵

5.4.2 Dir. 2023:112 – Skärpta regler för unga lagöverträdare
Vid regeringssammanträdet den 6 juli 2023 beslöts det att en särskild utredare skulle ges i uppdrag att ”överväga och föreslå ändringar av den straffrättsliga särbehandlingen av unga lagöverträdare”.²³⁶ Motivet bakom uppdraget är, enligt direktivet, att Sverige befinner sig i en ”exceptionell situation” gällande brottsutvecklingen hos unga lagöverträdare, särskilt med koppling till kriminella nätverk och grov våldsbrottslighet. Samhället har inte lyckats att motverka den negativa utvecklingen och det krävs ytterligare insatser och åtgärder. Tidiga och tydliga reaktioner anses särskilt viktigt för att markera att samhället inte accepterar brottslighet, även av barn och unga. Vidare anses den nuvarande särbehandlingen av barn, speciellt i förhållande till straffmätningen, kunna leda till en begränsad reaktion mot barnets brottslighet som inte står i proportion till brottslighetens allvar.²³⁷

Uppdraget omfattar att utredaren ska överväga, och om lämpligt, lämna förslag på en sänkning av straffmyndighetsåldern. I direktivet anses en utredning om en sänkning av straffmyndighetsåldern motiverad utifrån att allt yngre barn utnyttjas av kriminella nätverk genom att bli utförare av grova brott då de inte straffas lindrigare eller inte alls. Därmed skyddar de äldre inom kriminella nätverk sig själva då de hade fått ett strängare straff. Vidare anses en sänkning av straffmyndighetsåldern även kunna innebära fler möjligheter för

---

²³¹ Rädda Barnen remissyttrande (2023-12-14) s. 4

²³² Rädda Barnen remissyttrande (2023-12-14) s. 4 f.

²³³ Se bland annat Barnens rätt i samhällets remissyttrande (2023-12-14) s. 9 och Rädda Barnen remissyttrande (2023-12-14) s. 1.

²³⁴ JU2023/02157

²³⁵ Barnombudsmannen remissyttrande Dnr BO 2023-0234 (2023-12-14) s. 4.

²³⁶ Dir. 2023:112 s. 1.

²³⁷ Dir. 2023:112 s. 4 f.

att sätta in tidiga åtgärder för barn under 15 år som begår brott för att motverka fortsatt kriminalitet.²³⁸

Vidare ska utredaren föreslå ändringar som innebär att ålder ges minskad betydelse vid straffmätning för barn i åldern 15–17 år. Detta då det den nuvarande ordningen för straffrättslig särbehandling för straffmyndiga barn, enligt direktivet, i vissa fall vid påföljdsbestämningen tar för stor hänsyn till den tilltalades ålder. Detta kan medföra att straffet inte är proportionerligt i förhållande till brottets allvar och innefattar en otillräckligt kraftfull reaktion. Fokus bör vara att barn förhindras att fortsätta sin kriminalitet genom tidiga, tydliga och proportionerliga åtgärder.²³⁹

Utredaren ska även förslå en ny och mer ingripande påföljd som innefattar fler kontrollmöjligheter genom en utvidgad ”verktygslåda”. Påföljden föreslås att kallas ”utvidgad ungdomsövervakning”. Ungdomsövervakning infördes i början av 2021 och tillämpas i de fall ungdomsvård eller ungdomstjänst inte anses vara en tillräcklig reaktion med hänsyn till brottslighetens straffvärde och art samt barnets tidigare brottslighet. Mot bakgrund av brottsutvecklingen för barn som begår brott, speciellt när barn utnyttjas inom kriminella nätverk, krävs det fler och mer ingripande föreskrifter och kontrollåtgärder. Detta för att säkerställa att barnet inte begår fler brott under verkställigheten samt ger samhället bättre möjlighet att motverka en fortsatt kriminell karriär. I direktivet föreslås utvidgade kontrollåtgärder kunna innebära skyldighet att lämna alkohol- och drogprov, utökade möjligheter att använda elektronisk övervakning samt hembesök.²⁴⁰

Slutligen ska utredningen ha ett barnrätts- och ungdomsperspektiv där barn och ungdomars åsikter ska inhämtas och beaktas. Uppdraget ska redovisas senast den 10 januari 2025.²⁴¹

5.4.3 Kritik från barnrättskommittén

I Barnrättskommitténs rekommendationer till Sverige från mars 2023 uttrycker Barnrättskommittén djup oro över Sveriges lagarbete gällande strängare straff, integritetskränkande åtgärder av brottsbekämpande myndigheter och sänkning av straffmyndighetsåldern samt isolering av intagna barn och hänvisar vidare till Barnrättskommitténs allmänna kommentar nummer 24 (2019).²⁴² I den allmänna kommentaren uppmanar barnrättskommittén konventionsstater att bland annat låta straffmyndighetsålder ligga kvar på 15 år²⁴³ och att förhindra och begränsa användning av häktning för barn²⁴⁴.

---

²³⁸ Dir. 2023:112 s. 5 ff.

²³⁹ Dir. 2023:112 s. 8 f.

²⁴⁰ Dir. 2023:112 s. 9 ff.

²⁴¹ Dir. 2023:112 s. 15 f.

²⁴² Barnrättskommittén, CRC/C/SWE/CO/6-7 punkt 44.

²⁴³ Barnrättskommittén, CRC/C/GC/24 punkt 22.

²⁴⁴ Barnrättskommittén, CRC/C/GC/24 punkt 82–88.

6 Analys

Följande kapitel har som syfte att besvara de frågeställningar som inledningsvis ställts i avsnitt 1.2. Den första frågeställning är hur lagstiftaren i förarbetena SOU 2021:68 och prop. 2022/23:53 om *Skärpta straff för brott i kriminella nätverk*, beaktat barns rättigheter i bedömningen och utformningen av de nya lagändringarna. Den andra frågeställningen ställd i uppsatsen är vilka konsekvenser lagändringarna kan få för barns rättigheter. Lagändringarna som denna uppsats valt att fokusera på är dels förslaget för en höjning av straffminimum av rånbrottet i 8 kap. 5 § BrB, dels en utvidgning för häktningspresumtionen i 24 kap. 1 § 2 st. RB. Detta för att för att få en bättre förståelse för hur lagstiftaren i förarbetena beaktar barns rättigheter och möjliga konsekvenser för barns rättigheter vid straffrättsliga ändringar där det övergripandet syftet inte främst rör barn som begår brott. Valet av undersökningsobjekt syftar till att belysa vilka konsekvenser denna typ av indirekt barnrättsliglagstiftning kan få för barns rättigheter, särskilt med hänsyn till lagförslagen²⁴⁵ som är under utredning och har möjlighet att direkt påverkar barns särskilda ställning inom straffrätten.

I kapitel 5 redogjordes de aktuella förarbetena samt kommande lagförslag. I detta kapitel kommer en djupgående textanalys göras för att undersöka hur barns rättigheter har beaktats av lagstiftaren och vilka konsekvenser ändringarna kan få för det särskilda skyddet av barns rättigheter. Analysen kommer att genomgående använda sig av ett barnrättsperspektiv.

6.1 Hur har lagstiftaren beaktat barns rättigheter?

I avsnitt 2.2.4 redogjordes för att lagstiftaren i förarbeten förväntas beakta barns rättigheter, särskilt barnets bästa, vid frågor som rör barn direkt samt indirekt. Vidare i samma avsnitt ansågs en bedömning av barnets bästa utgå ifrån ett helhetsperspektiv med beaktning av det enskilda barnets omständigheter, bland annat barnets behov, utsatthet och åsikter.

De aktuella förarbetena har som syfte att ”säkerställa att den straffrättsliga lagstiftningen som aktualiseras vid brott som begås inom ramen för kriminella nätverk är effektiv och att den återspeglar allvaret i brottsligheten” och alltså inget direkt barnrättsperspektiv.²⁴⁶ Förarbetenas utredning för att uppfylla syftet rör inte barn direkt då lagändringarna som föreslås inte direkt ändrar särbehandlingen av barn inom straffrätten. Det går dock att argumentera att ändringarna indirekt rör barn och att lagstiftaren fortfarande förväntas beakta barns rättigheter. Ett argument för att barns bästa och rättigheter ska beaktas är att, som framgår av avsnitt 4.3, det finns indikationer som tyder på att allt fler barn begår brott inom ramen för kriminella nätverk och barn kan anses inkluderas i den oroande brottsutvecklingen som förarbetena använder som

---

²⁴⁵ Se SOU 2023:44 och Dir. 2023:112 som presenteras i avsnitt 5.4.

²⁴⁶ Dir. 2020:62 s. 6.

motiv för lagändringarna. För att uppfylla utredningens syfte krävs därmed även lagstiftning mot barn som begår brott inom kriminella nätverk och lagändringarna indirekt rör barn.

Uppsatsen kommer i detta avsnitt först gå igenom lagstiftarens förslag på en höjning av straffminimum för rånbrottet för att sedan gå vidare till förslaget för en utvidgning av häktningspresumtionen.

6.1.1 Höjning av straffminimum för rånbrottet

Höjningen av straffminimum för rånbrottet i 8 kap. 5 § BrB kan ytterligare anses indirekt röra barn och innebära att barnets bästa och därmed barnets rättigheter ska beaktas i förhållande till att en höjning av straffminimum kan påverka påföljdsvalet för barnet. Särbehandlingen av barn inom påföljdsbestämmandet har beskrivits i avsnitt 3.1.1. Utredaren har även uppmärksammat detta i sitt betänkande som presenterats i avsnitt 5.2.2, och kom fram till slutsatsen att en mer ingripande påföljd, ungdomsövervakning samt slutna ungdomsvård, sannolikt kan behövas väljas för barn som begår rånbrottet. Utredaren gör ingen dock ingen helhetsbedömning, utan gör snarare ett konstaterade att det kan bli en konsekvens och därmed ingen bedömning för ifall hur det påverkar barnet eller ifall det är i linje med barnets bästa.

Vidare vid bedömningen av om en höjning av ministraffet anses motiverat, tar utredaren upp att rån anses vara ett strategiskt brott för barn och unga. Utredaren baserar detta på kontakter med Polismyndigheten samt rapporter från Brå som även redogjordes för i avsnitt 4.3.2.1. I bedömningen tar utredaren inte upp att i Brås rapporter för strategiska brott anses få barn utveckla en högaktiv kriminell karriär oavsett debutbrott samt att för barn med låg risk för fortsatt kriminalitet kan strängare straff öka risken för fortsatt brottslighet. Att utredaren inte tar upp detta tyder på att det inte gjorts en helhetsbedömning av barns rättigheter och vad som anses bäst för barnet.

De andra centrala skälen utredaren tar upp är att rån identifierats som ett centralt brott för kriminella nätverk, att personrån ökat och har en väldigt brottsofferkränkande karaktär samt att rånbrottets straffskala länge har varit oförändrat jämfört med närliggande brott. Detta tyder på att utredaren snarare vill göra ett kriminalpolitiskt ställningstagande i linje med den straffande vändningen som beskrivits i avsnitt 4.2.1, där upprättelse för offret är i fokus. Det presenteras ingen bedömning för ifall lagändringen skulle kunna motiveras utifrån ett brottspreventivt perspektiv eller barnrättsperspektiv, mer än att det ofta är barn som är offer. Utredaren nämner inte att inom kriminella nätverk är barnet ofta både offer och förövare, vilket tyder på en bristfällig bedömning som inte använts sig av ett helhetsperspektiv.

I propositionen gjorde regeringen samma bedömning som utredaren i betänkandet och argumenten var desamma. Regeringen uppmärksammande Barnombudsmannens kritik om en bristande bedömning av barnets bästa enligt

artikel 3 i barnkonventionen, men gjorde ingen ytterligare bedömning. Bilden av att lagstiftarna inte har beaktat barns rättigheter i deras bedömning förstärks av regeringens svar på Brås remissvar. Brå påpekade bristen på empiriskt stöd för att strängare straff minskar brottslighet samt belyste att hårdare straff kan öka risken för fortsatt kriminalitet för barn med låg risk för en kriminell karriär. Regeringen besvarade remissinstanserna med att förtydliga att utformningen av straffskalor huvudsakligen grundas på kriminalpolitiska överväganden och att det i utredningen finns material för vidare bedömningar samt att även unga myndiga ska få straff som står i proportion till brottets allvar.

Angående valet av begreppet ”unga myndiga” förtydligar inte regeringen ytterligare vilken personkrets som anses. Oavsett ifall regeringen syftade på straffmyndiga personer från 15 år eller myndiga personer från 18 år, kan det konstateras att även regeringen inte gjort en helhetsbedömning av barns rättigheter eller beaktat barnets bästa, utan utgått ifrån kriminalpolitiska överväganden med intresset att göra ett ställningstagande mot brott med kopplingar till kriminella nätverk genom strängare straff där barnets intressen och rättigheter hamnar i bakgrunden. Lagstiftaren har till viss del beaktat barns rätt till skydd mot brott, men skyddet för barn som begår brott eller när barn både är offer och förövare har inte uppmärksammats.

Höjningen av straffminimum för rån i stället för att utöka straffmaximum kan undersökas i förhållande till lagändringarnas syfte att ha en strängare straffrättslig reaktion mot brott inom ramen för kriminella nätverk. En höjning av minimistraffet innebär att alla handlingar som bedöms som rån får ett högre straffvärde än tidigare, vilket minskar rättens möjlighet att beakta rån brottets skiftande karaktär och ge ett lägre straffvärde. Detta påverkar särskilt barn som begår brott av mindre allvarlig karaktär och kan motverka principen kring att mindre ingripande påföljder i första hand ska väljas för barn, vilket inte är något förarbetena tar upp mer än att påminna om behovet av straffminimum utifrån integritetskränkningen och brottsutvecklingen.

6.1.2 Utvidgning av häktningspresumtionen

Förarbetena föreslog även en utvidgning av häktningspresumtionen i 24 kap. 1 § 2 st. RB, vilket skulle innebära att häktning presumeras vid brott med minimistraff av fängelse i ett år och sex månader, i stället för två år. I avsnitt 3.1.2 förklarades hur häktningspresumtionen inte direkt kan tillämpas för barn, där särskilda bestämmelser i första hand ska beaktas, bland annat att det krävs synnerliga skäl för häktning samt att betryggande övervakning inte kan ordnas. Vid denna bedömning ska barnets ålder och brottets allvar beaktas, vilket kan innebära att den nya gränsen för när häktning presumeras för vuxna kan påverka bedömning av när häktning bör väljas. Detta tyder på att en utvidgning av häktningspresumtionen indirekt kan röra barn och att lagstiftaren ska beakta barnets bästa i enlighet med artikel 3 i barnkonventionen. Även artikel 37 i barnkonventionen bör beaktas vid lagstiftningsarbetet eftersom

artikeln uttrycker att frihetsberövande åtgärder endast får användas som en sista utväg för barn.

Utredaren motiverar i betänkandet utvidgningen av häktningspresumtionen, som presenterat i avsnitt 5.3.1, främst utifrån möjligheten att i större utsträckning kunna häkta personer med kopplingar till kriminella nätverk samt att de brottsbekämpande myndigheterna ska kunna utreda brotten effektivare då det ofta antas finnas en stor risk för att förundersökningen försvåras vid brott i kriminella nätverk ifall de misstänkta inte är häktade i ett tidigt skede.

Vidare belyser utredaren det särskilda skyddet det finns för barn som ställs inför en eventuell häktning, både i den svenska strafflagstiftningen samt i barnkonventionen. Utredaren bedömer även att häktningspresumtionen inte kan tillämpas direkt för barn och att skyddsbestämmelserna utgör ett utrymme att inte häkta barn oavsett hur presumptionsreglen uttrycks. Utredaren gör dock ingen ytterligare bedömning för vilket utrymme som finns eller hur utvidgningen eventuellt kan påverka barns rättigheter.

Regeringen instämmer i utredningens bedömning och besvarar remissinstansernas synpunkter genom att klargöra att häktningspresumtionen inte kan tillämpas för barn i enlighet med sin ordalydelse. Vidare tydliggör regeringen att det särskilda skyddet för barn vid eventuell häktning inte föreslås att ändras i samband med utvidgningen av häktningspresumtionen. Regeringen och utredaren har därmed båda gjort bedömningen att ändringen inte påverkar barns rättigheter och att vidare bedömning inte behövs göras. Med tanke på att regeringen även uttrycker att häktningspresumtionen i och för sig är tillämplig för barn, men att det finns andra bestämmelser som i första hand ska tillämpas, hade det varit önskvärt med en mer utförlig analys utifrån ett barnrättsperspektiv.

Det är även anmärkningsvärt att regeringen inte gör en djupare bedömning av eventuella konsekvenser för barn då häktning är en väldigt ingripande åtgärd, speciellt för barn och Barnrättskommittén har uttryckt att det ska motverkas på grund av dess skadliga konsekvenser för barnet, vilket regeringen även uppmärksammar. Särskilt i förhållande till uppdragets syfte av att mer effektivt kunna utreda brotten i kriminella nätverk där det ofta finns en kollusionsfara, även för barn. Vid kollusionsfara kan det vara svårare att ordna betryggande övervakning då restriktioner är begränsade för barn, särskilt utanför häktet. Regeringen nöjer sig med att hänvisa till befintliga skyddsbestämmelser och fokuserar på bedömningen av effektivitet i stället för att beakta barnets bästa och rättigheter ytterligare.

6.1.3 Slutsatser

Sammanfattningsvis kan genom en textanalys av förarbetena för strängare reaktion mot brott med koppling till kriminella nätverk gällande lagändringarna av en höjning av straffminimum för rån samt en utvidgning av

häktningpresumtionen visa att lagstiftaren endast har beaktat barns rättigheter till viss del. Bedömningarna som gjorts är bristfälliga och är snarare konstaterande utan ett helhetsperspektiv av konsekvenserna ändringarna kan innebära för barns rättigheter. Emellertid har förarbetena i större utsträckning än vid straffhöjningen, gjort en bedömning av barns rättigheter i förhållande till utvidgning av häktningpresumtionen och då uttryckt att ändringen inte berör barns skyddslagstiftning, vilket är ett typ av beaktande av barns rättigheter. Även om särskilda skyddsbestämmelser har uppmärksammats till viss del både vid påföljdsbestämmande och häktning för barn, har varken utredaren i betänkandet eller regeringen i propositionen utförligt analyserat hur de föreslagna ändringarna kan påverka barn utifrån ett barnrättsperspektiv.

Fokus har i stället varit på kriminalpolitiska ställningstagande och effektivitet i brottsbekämpningen gällande kriminella nätverk. Lagstiftarna har inte baserat deras utredning på vilka brottspreventiva effekter den skärpta straffrättsliga regleringen kan tänkas få, exempelvis genom minskad brottslighet eller ökad trygghet. I stället har förslagen, särskilt straffhöjningen, utgått ifrån proportionalitet och ekvivalens i förhållande till problembilden utmålat av utredningen och vårt övriga straffsystem. Beaktandet av barns rättigheter har därmed hamnat i bakgrunden, vilket inte är i linje med barnrättskommitténs kommentarer då barnets bästa inte endast ska vara en i mängden av intressen vid bedömningar som rör barn.

Som diskuterat i kapitel 4 har barn ofta en särskild ställning inom kriminella nätverk då de både kan ses som förövare och offer, vilket komplicerar bedömningen för vilka åtgärder som ska utföras för att skydda barnet, men samtidigt ge offret upprättelse genom en proportionerlig påföljd i hänsyn till brottets allvar. Detta är inget förarbetena undersöker närmare. Det som går att konstatera är att det är främst barnets roll som offer som berörs i förarbetena, vilket förvisso är viktigt ur ett barnrättsperspektiv, men det hade även varit önskvärt att få ett helhetsperspektiv för hur barn som både är offer och förövare ska hanteras och hur intresseavvägningen ska göras. Skyddet som barnkonventionen ställer upp gäller trots allt alla barn.

I förhållande till uppsatsens syfte att synliggöra hur förarbeten som inte direkt berör barnrättsliga bestämmelser beaktar barns rättigheter kan det konstateras att det är bristfälliga bedömningar där barnets intresse hamnar i bakgrunden i förmån till lagstiftarens huvudsakliga syfte, i detta fall en skärpt syn mot brottslighet med koppling till kriminella nätverk.

6.2 Konsekvenser för barns rättigheter

I den andra delen av denna analys kommer uppsatsen att besvara frågeställningen för vilka konsekvenser lagändringar gällande en utvidgad häktningpresumtion och ett högre straffminimum för rånbrottet kan ha för barns rättigheter utifrån ett barnrättsperspektiv. Som beskrivs i avsnitt 1.2 kommer följande konsekvensanalys enbart att utgå ifrån teoretiska konsekvenser för

barns rättsliga ställning inom straffrätten, specifikt vid häktning och påföljdsbestämningen. Anledningen till avgränsningen är att lagändringarna trädde i kraft för lite mindre än ett år sedan och det finns inte tillräckligt material för en empirisk studie av ändringarnas konsekvenser. Analysen kommer även att beakta möjliga konsekvenser i förhållande till förslag som är under utredning och ännu inte trätt i kraft i syfte att ge en helhetsbild av hur barns straffrättsliga skydd kan förändras framöver.

Genomgående i uppsatsens beskrivs hur barnets intresse, enligt Barnrättskommittén, förarbeten och lagstiftning, är att reperativa åtgärder genom vård och behandling i första hand ska väljas på grund av barns bristande förmågor och utveckling. Samhällets intresse, genom lagstiftaren, har främst uttrycks som ett intresse att motverka brottsutvecklingen inom ramen för kriminella nätverk genom att stadga proportionerliga straffrättsliga reaktioner för allvarliga brott, även när barn är gärningspersonen. Detta syftar både till att markera allvaret vid brottslighet med kopplingar till kriminella nätverk samt effektivt kunna bekämpa brottsligheten.

I första delen av analysen drogs slutsatsen att lagstiftaren i förarbetena i huvudsak utfört bristfälliga bedömningar för hur barns rättigheter kan påverkas. Detta innebär att de mer utförliga bedömningar av barns rättigheter överlämnas till rättstillämparen i de enskilda fallen. En fördel av denna överlämning är att rättstillämparna kan anpassa bestämmelserna utifrån varje enskilt fall, vilket är viktigt vid bedömningen av vad barnets bästa är då detta ska göras utifrån en individuell prövning av alla barnets omständigheter. Å andra sidan kan bristen på tydliga riktlinjer för bedömningen leda till osäkerhet i tillämpningen av bestämmelserna, vilket strider mot de grundläggande principerna om tydlighet och förutsägbar i lagstiftningen. Detta gäller främst lagändringen för höjningen av straffminimum för rånbrottet då, som konstaterat i avsnittet ovan, förarbetena gjorde bedömningen av att särbehandlingen för ifall barn ska häktas inte föreslås att ändras.

Förarbetena diskuterade i första delen av analysen antyder att mer ingripande påföljder kan behöva väljas i större utsträckning än innan lagändringen vid rånbrottslighet, med anledning av att straffvärdet till stor del styr möjligheten för val av påföljd. Höjning av ministraffet begränsar därmed utrymmet för valet av mindre ingripande påföljder. Det är dock viktigt att notera att det inte finns något bestämd reglering för hur straffreduktionen i 29 kap. 7 § BrB ska tillämpas eller för när en påföljd ska anses tillräckligt ingripande. Rätten måste göra en individuell helhetsprövning utifrån barnets behov och omständigheterna i övrigt. Det finns dock en välutarbetad praxis som generellt tillämpas vid straffreduktionen och påföljdsbestämmande och detta leder sannolikt till att fler barn dömda för rån kommer att dömas till de mer ingripande påföljderna ungdomsövervakning eller slutna ungdomsvård.

Utredningarna för de nya lagförslagen föreslår ytterligare ändringar för barn inom straffrätten.²⁴⁷ Bland annat minskad betydelse av barnets ålder vid straffmätningen, en ny påföljd mer ingripande påföljd för barn kallad ”utvidgad sluten ungdomsvård”, en sänkning av straffmyndighetsåldern samt att Kriminalvården tar över ansvaret för sluten ungdomsvård och därmed inrättar särskilda enheter för barn i fängelset. Förslagen är fortfarande under utredning och kommer förmodligen inte alla att träda i kraft samtidigt eller i samma utformning som föreslås då de till viss del överlappar varandra. Det är dock anmärkningsvärt att regeringen redan gett Kriminalvården i uppdrag att förbereda inför att ta emot barn. Analysen kommer vidare att anta att alla förslag blir lag för att undersöka eventuella konsekvenser, både enskilt och i kombination med varandra i förhållande till de lagändringar som analysen främst berör. Anledningen till antagandet är att det inte ligger i linje med uppsatsens syfte att utreda sannolikheten för om förslagen kommer att bli lag, utan endast att få en förståelse för möjliga konsekvenser för barns straffrättsliga ställning.

Ifall barnets ålder skulle få minskad betydelse vid straffmätningen skulle troligtvis mer ingripande påföljder väljas i högre utsträckning när barn begår rån. Som presenterat i avsnitt 3.1.1 är centrala principer i svensk rätt för påföljdvälet att ge barn som begår brott stöd- och hjälpåtgärder inom den kommunala socialtjänsten i första hand.²⁴⁸ Vid dessa åtgärder beaktas särskilt barnets bristande utveckling i proportion till brottets allvar och barnets bästa ska vara avgörande. I de fall frihetsberövande påföljder, såsom sluten ungdomsvård, i fler fall skulle anses nödvändiga, blir även artikel 37 i barnkonventionen och dess skydd relevant. Artikel 37 uttrycker att frihetsberövande åtgärder endast ska användas som en sista utväg. Detta blir även särskilt aktuellt om fler ingripande och frihetsberövande påföljder, som är föreslaget, skulle träda i kraft. Förslagen kan få konsekvensen att fler barn frihetsberövas, vilket kan medföra betydande negativa konsekvenser för barnets hälsa och barnets särskilda ställning inom straffrätten försvagas. Det ställer även ytterligare krav på ansvariga institutioner att motverka negativa konsekvenser av frihetsberövandet. Barnrättskommittén har i sin senaste rekommendation, vilket presenteras i avsnitt 5.4.3, uttryckt djup oro över Sveriges initiativ att införa strängare reaktioner mot barn som begår brott.

Förslaget gällande en minskad betydelse av barnets ålder vid straffmätningen motiveras till viss del i utredningen av att tidiga och proportionerliga åtgärder i förhållande till brottets allvar kan motverka att barn fortsätter sin kriminalitet. Stödet för detta är knappt och det finns snarare studier som visar på att barn med låg risk att fortsätta sin kriminella karriär har en större risk att begå fler brott ifall samhället har en strängare reaktion mot barnet i form av hårdare straff. Rapporter från Brå, se avsnitt 4.2.2.3, visar på otydlighet gällande ifall strängare straff och mer ingripande frihetsberövande har en avskräckande effekt eller snarare förstärker barnets koppling till kriminella nätverk. Brå

---

²⁴⁷ SOU 2023:44 och Dir. 2023:112, utredningarna presenteras närmare i avsnitt 5.4.

²⁴⁸ Se bland annat 1 kap. 2 § SoL, 1 § LVU och artikel 3 barnkonventionen.

kommer vidare fram till att viljan att lämna kriminella nätverk ofta finns, men att möjligheterna till utträde utan repressalier är begränsande. Det anses av Brå snarare i barnets intresse att utöka och särskilt inrikta hjälpinsatser till tidpunkter där de äldre är mindre närvarande för att motverka brottsutvecklingen för barn som begår brott med koppling till kriminella nätverk. Förarbetena tar inte upp detta och ur ett barnrättsperspektiv borde först möjligheten till dessa mindre ingripande påföljderna undersökas närmare innan de mer ingripande förslagen kan anses proportionerliga med hänsyn till barnets särskilda skyddsintresse och de eventuella brottspreventiva effekterna.

Gällande utvidgningen av häktningspresumtionen kan detta, som nämnt i första delen av analysen, få konsekvensen att fler barn häktas. En utvidgning neråt för när häktning ska presumeras kan ge intrycket att det finns ett fler skäl att häkta barn när straffvärdet når denna nya lägre nivå. Å andra sidan har lagstiftaren tydliggjort att lagändringen inte syftar till att ändra bedömningen för barn ska häktas och att det straffrättsliga skyddet för barn som ställs inför häktning inte ska ändras, vilket innebär svårigheter att förutse vilka konsekvenser lagändringen kan få för barns rättigheter.

I de fall barnets ålder skulle få en minskad betydelse vid straffmätningen kan detta även påverka häktningsbedömningen på grund av att det främst är barnets ålder och straffvärdet som beaktas. Detta möjliggör att det i större utsträckning anses finnas skäl för häktning, vilket kan leda till fler omedelbara omhändertagande enligt LVU och insatser av SoL blir aktuellt och därmed öka belastningen på dessa instanser. Det kan även antas leda till att fler barn häktas, vilket går emot de grundläggande principerna att häktning av barn endast ska ske i sällsynta undantagsfall på grund av de särskilda skadliga effekterna häktning anses ha för barn. Barnets särskilda skyddslagstiftning för häktning kan anses försvagas, vilket särskilt går emot barnrättskommitténs vägledning för tolkning av barnets bästa.

Frågan blir därmed ifall den strängare straffrättsliga reaktionen och dess möjliga konsekvenser kan anses motiverat utifrån ett barnrättsperspektiv med beaktning av samhällets intresse att motverka brottsutvecklingen. Den strängare straffrättsliga reaktionen motiveras till stor del av att brottsoffret ska få upp rättelse genom proportionerliga straff, vilket är i linje med den straffande vändningen. Barn bör inte anses helt ansvarslösa och deras handlingar bör inte alltid ursäktas på grund av bristande förmågor och mognad då det även är viktigt att beakta kränkningen barnet utfört på offret. Centralt, enligt Barnrättskommittén och förarbetena²⁴⁹, är att bryta barnets ogynnsamma utveckling och ha ett straffrättsligt system som balanserar samhällets och barnets intresse med hänsyn till barnets särskilda ställning inom straffrätten. Det som talar mot att lagstiftaren lyckats balansera barnets och samhällets intressen ur ett barnrättsperspektiv är att det inte skett utförliga konsekvensanalyser för ändringarna med beaktning av barns rättigheter. Lagstiftaren har i stället

---

²⁴⁹ Se avsnitt 3.1.

antagit ett kriminalpolitiskt perspektiv, vilket gör det svårt att förutse vilka konsekvenser lagändringarna kan innebära för barns rättigheter. Det är tydligt, särskilt med tanke på karaktären av lagförslagen under utredning, att samhällets intresse av att göra ett ställningstagande emot brottslighet med kopplingar till kriminella nätverk har fått större vikt vid intresseavvägningen mot barns intresse av straffrättslig skyddslagstiftning där det till förmån av strängare reaktioner mot brottslighet, inskränkningar för barns rättigheter i allt större utsträckning anses motiverat.

Mot bakgrund av att barnkonventionen inkorporerades i syfte att stärka alla barns rättsliga ställning, är frånvaron av förstärkning för barn som begår brott märkbara inom de diskuterade straffrättsliga områdena. Tendensen av att allt fler negativa konsekvenser anses motiverade går emot barnkonventionens grundläggande principer om att barn är bärare av egna grundläggande rättigheter, att alla barn har samma rättigheter²⁵⁰, rätt att få barnets bästa beaktat²⁵¹ samt rätt till liv och utveckling²⁵². Det är även anmärkningsvärt att regeringen tar initiativ som går direkt emot barnrättskommitténs rekommendation, särskilt gällande de lagförslag som är under utredning. Det återstår att se hur barns rättsliga ställning inom straffrätten kommer att påverkas, men en sak kan konstateras: vi genomgår just nu en avgörande period för hur barn som begår brott ska behandlas inom straffrätten.

---

²⁵⁰ Artikel 2 barnkonventionen.

²⁵¹ Artikel 3 barnkonventionen.

²⁵² Artikel 6 barnkonventionen.

Källförteckning

Källor

Barnrättskommittén uttalanden

FN:s kommitté för barnets rättigheter. CRC/GC/2003/5, *Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 5 (2003), Allmänna åtgärder för genomförandet av konventionen om barnets rättigheter (artikel 4, 42 och 44.6)*, 27 november 2003

FN:s kommitté för barnets rättigheter. CRC/C/GC/10 *Barnrättskommitténs allmänna kommentar nummer 10 (2007) - Barnets rättigheter inom rättskipning för unga lagöverträdare*, 25 april 2007

FN:s kommitté för barnets rättigheter. CRC/C/GC/13 *Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 13 (2011) - Barnets rätt till frihet från alla former av våld*, 11 april 2011

FN:s kommitté för barnets rättigheter, CRC/C/GC/14, *Barnrättskommitténs allmänna kommentar nummer 14 (2013) om barnets rätt att få sitt bästa satt i främsta rummet*, 29 maj 2013

FN:s kommitté för barnets rättigheter. CRC/C/GC/24, *Allmän kommentar nr 24 (2019) om barnets rättigheter i det straffrättsliga systemet*, 18 september 2019

FN:s kommitté för barnets rättigheter. CRC/C/SWE/CO/6-7 *Sammanfattande slutsatser och rekommendationer om Sveriges kombinerade sjätte och sjunde periodiska rapport*, 7 mars 2023

Litteratur

Alstam, Kristina, och Torbjörn Forkby. "Possible Selves. Gang Passages, Projective Imaginations, and Self-Transformations." *Nordic Social Work Research* 14, no. 1 2022: 136–48.

Andersson, Robert och Nilsson, Roddy. *Svensk kriminalpolitik*, 2 uppl., Liber, Stockholm 2017

Asp, Petter. "Barn(straff)rätt", i: *Barnrätt: en antologi*, Ann-Christin Cederborg och Wiweka Warnling-Nerep (red.), Norstedts Juridik, Stockholm 2014, s. 68–85

Asp, Petter; Ulväng, Magnus och Jareborg, Nils. *Kriminalrättens grunder*, 2 uppl., Iustus förlag, Uppsala 2013

Clevesköld, Lars. *Samhället och de unga lagöverträdarna*, 8 uppl., Norstedts Juridik, Stockholm 2022

- Grahn-Farley, Maria. *Barnkonventionen - en kommentar*, Studentlitteratur, Lund 2019
- Kleineman, Jan, "Rättsdogmatisk metod" i: *Juridisk metodlära*, Maria Nääv och Mauro Zamboni (red.), 2 uppl., Studentlitteratur, Lund 2018 s. 21-46
- Lindberg, Gunnel. *Straffprocessuella tvångsmedel – när och hur får de användas?*, 5 uppl., Norstedts Juridik, Stockholm 2022
- Jareborg, Nils och Zila, Josef. *Straffrättens påföljdslära*. 7 uppl., Norstedts Juridik, Stockholm 2022
- Nordh, Roberth. *Tvångsmedel: Kvarstad, häktning, husrannsakan m.m.*, 2 uppl., Iustus Förlag, Uppsala 2019
- Sandgren, Claes. *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod, argumentation och språk*, 5 uppl., Norstedts Juridik, Stockholm 2021
- Sarnecki, Jerzy. "Våldsutvecklingen i Sverige", i: *Det svenska tillståndet*, Amir Rostami och Jerzy Sarnecki (red.), Lund, Studentlitteratur 2022, s. 23-62.
- Sarnecki, Jerzy och Carlsson, Christoffer. *Brottsligheten och samhället*. 3 uppl., studentlitteratur, Lund 2022
- Schiratzki, Johanna. *Barnrättens grunder*, 7 uppl., Studentlitteratur, Lund 2019
- Singer, Anna, *Barnets bästa: Om barns rättsliga ställning i familj och samhälle*, 7:e uppl. Norstedts Juridik, Stockholm, 2019
- Singer, Anna. *Barns rätt*, 3 uppl., Iustus förlag, Uppsala 2022
- Tham, Henrik. *Kriminalpolitik - Brott och straff i Sverige sedan 1965*, 2 uppl., Norstedts Juridik, Stockholm 2018

Propositioner

Prop. 1964:10	Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om införande av brottsbalken m. m.; given Stockholms slott den 29 november 1963
Prop. 1986/87:112	om anhållande och häktning, m.m.
Prop. 1987/88:120	om ändring i brottsbalken m.m. (straffmätning och påföljdsval m.m.)
Prop. 1988/89:124	om vissa tvångsmedelsfrågor
Prop. 1989/90:7	om försöksverksamhet med samhällstjänst
Prop. 1989/90:28	om vård i vissa fall av barn och ungdomar
Prop. 1994/95:23	Ett effektivare brottmålsförfarande
Prop. 1997/98:96	Vissa reformer av påföljdssystemet

Prop. 2009/10:232	Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige
Prop. 2015/16:13	Bättre straffrättsliga verktyg mot organiserad brottslighet
Prop. 2017/18:186	Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter
Prop. 2019/20:118	Ungdomsövervakning
Prop. 2019/20:200	En strängare syn på hantering av vapen och explosiva varor
Prop. 2021/22:17	Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet
Prop. 2022/23:53	Skärpta straff för brott i kriminella nätverk

Rapporter från Brå

Brottsförebyggande rådet, *Konstaterade fall av dödligt våld*, Brottsförebyggande rådet, Stockholm 2023, https://bra.se/download/18.8c94d3d18bcc47b34ebb6/1700037206420/2023_Statistikrapport_D%C3%B6dligtv%C3%A5ld_2022.pdf Hämtad 2024-03-02

Brottsförebyggande rådet *Konstaterade fall av dödligt våld*, Brottsförebyggande rådet, Stockholm 2024, https://bra.se/download/18.361f33cf18e5f9d89f55455/1711707296301/Statistikrapport_D%C3%B6dligtv%C3%A5ld_2023.pdf Hämtad 2024-05-01

Brottsförebyggande rådet. *Orsaker till brott bland unga och metoder att motverka kriminell utveckling*, Brottsförebyggande rådet, Stockholm 2009, https://bra.se/download/18.1ff479c3135e8540b2980001575/1371914736934/2009_orsaker_till_brott_bland_unga.pdf Hämtad 2024-04-20

Brottsförebyggande rådet. Rapport 2011:21 *Strategiska brott bland unga på 00-talet*, Brottsförebyggande rådet, Stockholm 2021

Brottsförebyggande rådet. Rapport 2017:5 *Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2015*, Brottsförebyggande rådet, Stockholm 2017

Brottsförebyggande rådet. Rapport 2019:3 *Skjutningar i kriminella miljöer*, Brottsförebyggande rådet, Stockholm 2019

Brottsförebyggande rådet. Rapport 2020:4 *Dödligt våld i den kriminella miljön*, Brottsförebyggande rådet, Stockholm 2020.

Brottsförebyggande rådet. Rapport 2021:5 *Strategiska brott bland ungdomar på 2010-talet*, Brottsförebyggande rådet, Stockholm 2021

Brottsförebyggande rådet. Rapport 2021:8, *Dödligt skjutvapenvåld i Sverige och andra europeiska länder*, Brottsförebyggande rådet, Stockholm 2021

Brottsförebyggande rådet. Rapport 2023:13 *Barn och unga i kriminella nätverk*, Brottsförebyggande rådet, Stockholm 2023

Remissyttranden

Attunda tingsrätt remissyttrande Dnr TAA 2021/481 D51 (2021-11-30) *Remissyttrande över betänkandet Skärpta straff för brott i kriminella nätverk (SOU 2021:68)*.

Barnombudsmannen remissyttrande Dnr BO 2021-0254 (2021-11-22) *Skärpta straff för brott i kriminella nätverk (SOU 2021:68)*

Barnombudsmannens remissyttrande Dnr BO 2023-0234 (2023-12-14) *En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga (SOU 2023:44)*

Barnrättsbyråns remissyttrande (2023-12-12) *En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga (SOU 2023:44) Ju2023/01830*

Barnens rätt i samhällets remissyttrande (2023-12-14) *Bris yttrande över utredningen "En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga"*

Brottsoffermyndighetens remissyttrande Dnr 08253/2021 (2021-10-27) *Yttrande över betänkandet Skärpt straff för brott i kriminella nätverk (SOU 2021:68)*.

Brottsförebyggandet rådet remissyttrande Dnr 0298/21 (2021-11-30) *Remissyttrande över Skärpta straff för brott i kriminella nätverk (SOU 2021:68)*

Ekobrottsmyndigheten remissyttrande Dnr EBM2021-582 (2021-11-24) *Angående Skärpta straff för brott i kriminella nätverk (SOU 2021:68)*

Helsingborg kommuns remissyttrande Dnr 00557/2021 (2021-11-03) *Yttrande över betänkandet Skärpta straff för brott i kriminella nätverk (SOU:2021:68)*

Hovrätten över Västra Sverige remissyttrande Dnr 2021/0003-28 (2021-11-29) *Remissvar över betänkandet SOU 2021:68 Skärpta straff för brott i kriminella nätverk (Ju2021/03004)*

Institutet för mänskliga rättigheters remissyttrande Dnr 1.1.2-426-2023 (2023-12-14) *Remissvar över En översyn av regleringen om frihetsberövandepåföljder för unga (SOU 2023:44)*

Lunds tingsrätt remissyttrande Dnr TLU 2021/10/7 (2021-11-30) *Remissyttrande över SOU 2021:68 Skärpta straff för brott i kriminella nätverk*.

Lunds Universitets (Juridiska fakulteten) remissyttrande Dnr V 2021/2471 (2021-11-29) *Remiss: Skärpta straff för brott i kriminella nätverk (SOU 2021:68)*

Polismyndigheten remissyttrande Dnr A491.256/2021 (2021-11-26) *Skärpta straff för brott i kriminella nätverk (SOU 2021:68)*

Rädda Barnen remissyttrande (2023-12-14) *Remissvar SOU 2023:44 En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga*

UNICEF Sveriges remissyttrande (2023-12-14) *En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga SOU 2023:44*

Åklagarmyndigheten remissyttrande Dnr ÅM2021-1585 (2021-11-29) *Betänkandet SOU 2021:68 Skärpta straff för brott i kriminella nätverk*

Statens offentliga utredningar

SOU 1938:44	Processlagberedningens förslag till rättegångsbalk – Del II – Motiv m. m.
SOU 1986:14	Påföljd för brott – Om straffskalor, påföljdsval, straffmätning och villkorlig dom m.m
SOU 2020:63	Barnkonventionen och svensk rätt
SOU 2021:68	Skärpta straff för brott i kriminella nätverk
SOU 2023:40	Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen
SOU 2023:44	En översyn av regleringen om frihetsberövandepåföljder för unga

Övrigt

Barnombudsmannen, ”Perspektiv på barnrätt”, <https://barnkonventionen-utb.barnombudsmannen.se/oversikt/vad-ar-barnkonventionen/perspektiv-pa-barnratt>, senast besökt 2024-03-19.

Bet 2022/23:JuU8 Skärpta straff för brott i kriminella nätverk

Dir. 2020:62 Straffrättsliga åtgärder mot brott i kriminella nätverk

Dir. 2021:99 En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga

Dir. 2023:112 Skärpta regler för unga lagöverträdare

Friberg, Sandra, Brottsbalk (1962:700) 8 kap. 5 §, Lexino, 1 januari 2021 (JUNO)

Ju2023/01830 En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga (SOU 2023:44)

Ju2023/02157 Uppdrag att förbereda inrättandet av särskilda enheter för unga i åld-

ern 15 – 17 år inom Kriminalvården

Rskr. 2017/18:389

Rskr 2022/23:179

RåR 2006:3 Riksåklagarens riktlinjer för handläggning av ungdomsären

RåR 2015:1 Riktlinjer gällande restriktioner och långa häktningstider

SÖ 1990:20 FN:s konvention om barnets rättigheter

Rättsfall

NJA 1985 s. 868

NJA 2004 s. 479

NJA 2008 s. 261

NJA 2011 s. 518

NJA 2019 s. 741